

CANON speciaal & passend onderwijs Almere

- De *Contourennota* uit 1975 spreekt voor het eerst het voornemen uit om kinderen met een beperking zo lang mogelijk op gewone scholen les te geven.
- In 1976 start in Almere Haven basisschool De Bijenkorf met een groep van zo'n tien leerlingen. Van speciaal onderwijs is in de groeiende stad voorlopig geen sprake.
- In 1995 rijden elke schooldag vanuit Almere vele busjes naar het oude land om zo'n 300 kinderen te vervoeren naar speciaal onderwijs scholen in 't Gooi en omstreken.
- Almere vangt vanwege het landelijke *Weer Samen Naar School*-beleid in 1995 bot bij het ministerie van Onderwijs bij een aanvraag om drie speciaal onderwijs scholen te bouwen.
- Op aandrang van staatssecretaris Netelenbos start in Almere in 1997 het onderwijs experiment *Gewoon Anders*.
- De in 2003 ingevoerde rugzakfinanciering blijkt een remmende werking te hebben op het Almeerse onderwijs experiment.
- In 2010 start de Stichting Almere Speciaal (SAS), waaronder drie speciaal onderwijs scholen vallen: Olivijn, Aventurijn en De Bongerd.
- Vanaf 2013 werken alle Almeerse onderwijsinstellingen samen in een coöperatie om de doelstellingen van de Wet passend onderwijs te realiseren.

Deze *Canon speciaal & passend onderwijs Almere* brengt de geschiedenis in beeld van de laatste vijftig jaar van het speciaal onderwijs. In vijf 'vensters' worden de belangrijkste landelijke gebeurtenissen in beeld gebracht en die worden steeds geflankeerd door 'vensters' die de ontwikkelingen in Almere beschrijven. Die opzet laat niet alleen de wisselwerking zien tussen het nationale beleid en de lokale uitwerking, maar ook hoe weerbarstig het is om in de onderwijspraktijk het ideaal van inclusie te realiseren. Hoezeer het nationale beleid er ook op aanstuurde, hoe energiek er in het Almeerse experiment ook aan is gewerkt, in de praktijk blijft het steeds opnieuw een zoektocht. Tussen ideaal en realiteit doemen niet alleen de nodige praktische bezwaren op, maar gaat het er in de eerste plaats om kinderen die plek en aandacht te geven waarmee ze het best geholpen zijn. Daarvoor bestaan geen toverformules, dat is voor elk kind weer anders.

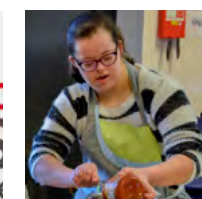
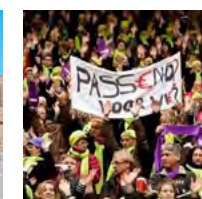
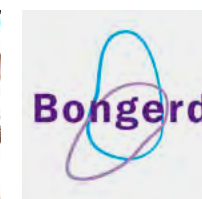
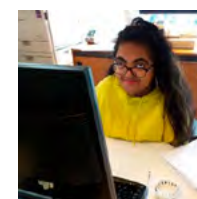
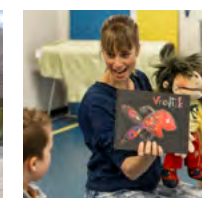
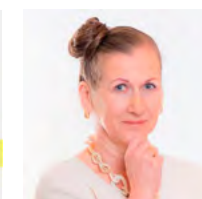
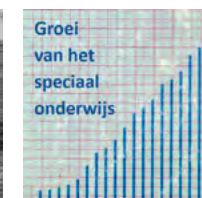
Deze Almeerse Canon, uitgegeven ter gelegenheid van het tienjarig bestaan van de Stichting Almere Speciaal (SAS), maakt deel uit van een digitaal wikipendium dat op internet de geschiedenis van de brede sociale sector ontsluit. Daar is ook een landelijke *Canon speciaal & passend onderwijs* in ontwikkeling die in de loop van 2020 zal worden afgerond, compleet met beeldmateriaal, literatuurverwijzingen, historische documenten en links. Wie meer wil weten kan op deze site uitgebreid schatgraven: www.canonsociaalwerk.eu.

www.canonsociaalwerk.eu

CANON

speciaal & passend onderwijs

CANON speciaal & passend onderwijs Almere

Almere

INHOUD

Canon speciaal en passend onderwijs p. 3

Introductie

- 1975** **Contourennota p. 7**
Probleemkinderen slechts in uiterste geval los van gewoon onderwijs
- 1976** **Pionieren in Almere p. 10**
Onderwijs met een gemiddeld lager opgeleide bevolking
- 1987** **Groei van het speciaal onderwijs p. 14**
De onstuitbare toename van leer- en opvoedingsmoeilijkheden
- 1992** **Weer Samen Naar School p. 17**
Op weg naar inclusief onderwijs
- 1997** **Start Stichting Gewoon Anders p. 20**
Staatssecretaris Netelenbos dringt Almere experiment op
- 2003** **Het rugzakje p. 24**
Wildgroei in etiketten
- 2007** **Gewoon Anders vervolg p. 29**
Succes van het experiment in Almere beklijft moeizaam
- 2010** **Olivijn, Aventurijn en De Bongerd p. 33**
Het ontstaan van speciaal onderwijs in Almere
- 2012** **Wet passend onderwijs p. 39**
Effectievere samenwerking en zorgplicht voor scholen
- 2013** **Coöperatie Passend Onderwijs Almere p. 44**
Regulier waar kan, speciaal waar nodig

CANON SPECIAAL & PASSEND ONDERWIJS

Introductie

In 1896 startte de Rotterdamse onderwijzer Daniël Köhler op zijn school een 'bijklasse', waarin aan een groep 'achterlijke' (zo heette het toen) kinderen aangepast onderwijs werd geboden. Aanschouwelijk, persoonsgericht met geduldige leerkrachten, die wat Köhler betreft ook een toelage op hun inkomen mochten krijgen.

Zijn initiatief staat bekend als het begin van het buitengewoon onderwijs in Nederland, vanaf de jaren zeventig aangeduid als speciaal onderwijs. Iets meer dan een eeuw later, in 1997, start in Almere het experiment Gewoon Anders, dat beoogt kinderen die om wat voor reden dan ook moeite hebben om in het reguliere onderwijs een plek te geven. Eén van de drie manieren om dat voor elkaar te krijgen is het zogenaamde groep-in-schoolmodel, zeg maar de bijklasse van meester Köhler, een speciale klas/groep binnen een gewone basisschool.

Zo op het eerste gezicht oogt het ietwat vreemd dat een initiatief dat aan de wieg stond van het speciaal onderwijs in Nederland, een eeuw later opnieuw, maar nu als een innovatief experiment van start gaat. Is er dan in een eeuw geen vooruitgang geboekt? Nou nee, eerder het tegendeel. Want wat begon met een bijklasse in een kleine school was in honderd jaar uitgegroeid tot een steeds verder gedifferentieerd eigenstandig schoolsysteem voor kinderen die op basis van zeer uiteenlopende gronden zijn aangewezen op extra onderwijszorg.

Duizend scholen

Vanaf het wettelijke begin in 1920 is het speciaal onderwijs gaan groeien en zich gaan specialiseren in steeds specifiekere scholen voor fysiek gehandicapte, blinde, slechtziende, dove, slechthorende, verstandelijk beperkte, moeilijk lerende, moeilijk opvoedbare en gedragsproblematiese kinderen. Halverwege de jaren tachtig van de vorige eeuw telde het speciaal onderwijs in Nederland

Opbrengst naar Alkind

De opbrengst van de verkoop van de *Canon speciaal & passend onderwijs Almere* komt ten goede aan de Stichting Alkind, die zich inzet voor alle kinderen en jongeren in Almere en omgeving met een beperking of een sociale afstand tot leeftijdsgenoten (zie p. 32). Informatie over de wijze van bestellen is te vinden in het colofon op p. 54.

Wat is een canon?

De *Canon speciaal & passend onderwijs Almere* sluit aan bij de definitie die wordt gehanteerd door de officiële canon van de Nederlandse geschiedenis, zoals die in 2007 is gepubliceerd (zie: www.entoen.nu). Een canon (met de klemtoon op de eerste lettergreep) is daarbij een geheel van teksten, beelden en gebeurtenissen die met elkaar een referentiekader vormen, in dit geval over de wijze waarop het speciaal onderwijs in Almere zich heeft ontwikkeld.

vijftien schoolsoorten, verdeeld over meer dan duizend scholen en met meer dan honderdduizend leerlingen. Dat was duur en maatschappelijk gezien steeds ongewenster. Mensen met een beperking of afwijking verdienen het niet om apart gezet te worden, maar moesten in de samenleving een warme plek krijgen, waar nodig met ondersteuning van professionals. Dit principe van normalisatie zette de toon in de psychiatrie, in de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking en bereikte ook het speciaal onderwijs, dat vanaf begin jaren negentig in het teken kwam te staan van het beleidsprogramma *Weer Samen Naar School*.

Ondertussen was op de bodem van het ingepolderde IJsselmeer een hele nieuwe stad ontstaan: Almere. Een *new town* die van de grond af aan moest worden opgebouwd, met nieuwe huizen, nieuwe straten, nieuwe wijken en... nieuwe scholen. En met een almaar groeiend aantal kinderen dat aangewezen was op speciaal onderwijs en daarvoor lange tijd met busjes over de brug naar het vaste land vervoerd moesten worden.

Almeers experiment

Toen hun aantallen begin jaren negentig bleven groeien, achtte het Almeerse onderwijsveld samen met de gemeente Almere de tijd rijp om drie nieuwe speciaal onderwijs scholen te bouwen. Maar het ministerie van Onderwijs weigerde hier echter aan mee te werken. Probeer nu eerst maar die kinderen zoveel mogelijk in het reguliere onderwijs op te vangen, was de boodschap uit Den Haag. En zo begon in 1997 in Almere het experiment dat uitgevoerd werd door de Stichting Gewoon Anders en waarvoor de bijklasse van meester Köhler tot een nieuw eigentijds leven werd gewekt.

Deze *Canon speciaal & passend onderwijs Almere* brengt de geschiedenis in beeld van de laatste vijftig jaar van het speciaal onderwijs. In vijf 'vensters' worden de belangrijkste landelijke gebeurtenissen in beeld gebracht en die worden steeds geflankeerd door 'vensters' die de ontwikkelingen in Almere beschrijven. Die opzet laat niet alleen de wisselwerking zien tussen het nationale beleid en de lokale uitwerking in Almere, maar ook hoe weerbarstig het is om in de onderwijspraktijk het ideaal van inclusie te realiseren. Hoezeer het nationale beleid er ook op aanstuurde, hoe energiek er in het Almeerse experiment ook aan is gewerkt, het blijft een indringende opgave om alle kinderen die plek en aandacht te geven waarmee ze het beste geholpen zijn. Sinds de invoering van de Wet passend onderwijs in 2014 gingen er inderdaad minder leer-

De Rotterdamse meester Daniël Köhler startte in 1896 als proef met een 'bijklasse', waarin deze groep kinderen aangepast onderwijs kregen. Het was het begin van het speciaal onderwijs in Nederland. In 1997 heette dat in het Almeers experiment Gewoon Anders 'groep in school'.

lingen naar het speciaal onderwijs, maar de laatste jaren is het aantal kinderen dat in het speciaal onderwijs een plek vindt toch weer gegroeid, in Almere alles bijeengenomen zelfs iets meer dan het landelijk gemiddelde.

Want uiteindelijk zijn de aparte scholen voor speciaal onderwijs ook in Almere tot ontwikkeling gekomen, ondanks het Haagse streven om dat te voorkomen. In 2010 is daarvoor de Stichting Almere Speciaal, afgekort als SAS, ontstaan, waaronder de scholen De Bongerd, Olivijn en Aventurijn ressorteren. Deze speciale Canon-uitgave, waarin we de lange voorgeschiedenis in beeld brengen, luistert het tienjarig bestaan van de SAS op.

Prangend vraagstuk

Wat we met die geschiedenis willen laten zien is dat wat meester Köhler in 1896 bewoog om achterblijvende leerlingen aparte aandacht te schenken anno 2020 nog steeds in elk klaslokaal voor heel veel leerkrachten een prangend vraagstuk is. Hoe geef ik een leerling de aandacht die het verdient? Wat is de plek waar hij/zij zich het beste thuis voelt? Hoe doe ik dat in een overvolle klas? Wie kan mij daarin ondersteunen? Hoe speelt de thuissituatie hierin een rol? Kan ik het aan? Wat vinden de ouders? Op deze worsteling steeds opnieuw een zo goed mogelijk antwoord vinden, in het belang van het kind, in overleg met de ouders en passend bij wat een school wel of niet kan bieden, dat is waar het in het passend onderwijs om gaat. Dat is puzzelen, zoeken, met elkaar overleggen, nadenken om dat maatwerk tot stand te brengen waardoor – zoals het Almeerse motto luidt – *alle kinderen in Almere succesvol op school zijn*. Dat is iedere keer weer een opgave, maar het verschil met meester Köhler is dat we nu veel meer weten en veel meer mogelijkheden hebben om kwetsbare kinderen vooruit te helpen. Daar gaat het in het passend onderwijs in Almere om. In het verleden, zo blijkt uit deze Canon, maar vooral ook in de toekomst.

Almere, maart 2020

Hetty Vlug

directeur-bestuurder Coöperatie Passend Onderwijs Almere

DAGBLAD VAN ALMERE,
12 MAART 1997

1975

Contourennota

Probleemkinderen slechts in uiterste geval los van gewoon onderwijs

Van de in 1975 uitgebrachte nota *Contouren van een toekomstig onderwijsbestel* werd tegelijkertijd een populaire samenvatting uitgebracht. Dat werd een bestseller van de Staatsuitgeverij. Alleen van het Lockheed-rapport werden er in de jaren zeventig meer exemplaren verkocht.

KANSELIJKHEID – MIDDENSCHOOL – ONDERWIJSNOTA VAN DE KANSARMEN – NORMALISEREN – PROBLEMKINDEREN – VERNIEUWINGSGEEST

De term speciaal onderwijs duikt voor het eerst op in de discussienota *Contouren van een toekomstig onderwijsbestel*, waarin onderwijsminister Jos van Kemenade (PvdA) in 1975 zijn visie uit de doeken doet over het onderwijs van de toekomst. De nota, al snel bekend als de *Contourennota*, kent als motto 'Meer mensen mondig maken' en is bedoeld om met het onderwijsveld en de samenleving in debat te gaan.

Het kabinet-Den Uyl meent dat het onderwijs niet alleen een educatieve functie heeft, maar ook een emancipatoire. Het onderwijs moet kansgelijkheid bevorderen, waardoor vroegtijdige selectie, waar vooral kinderen uit achterstandsmilieus de dupe van worden, zoveel mogelijk vermeden moet worden. Daarom lanceert minister Van Kemenade het idee van een 'middenschool', een driejarige basis van het voortgezet onderwijs waarin alle kinderen hetzelfde onderwijsprogramma doorlopen, los van hun achtergrond of capaciteit. De *Contourennota* wordt daardoor ook wel de 'onderwijsnota van de kansarmen' genoemd.

Ontplooiing van elk kind

Het tegengaan van vroegtijdige selectie moet dus ook gaan gelden voor kinderen die gebruik maken van de maar liefst 17 verschillende schooltypes die het buitengewoon onderwijs begin jaren zeventig telt. Daar wil de *Contourennota* van af: 'Doordat de basisschool en de middenschool zich veel meer zullen richten op de ontplooiingsmogelijkheden van elk kind, zullen kinderen die nu nog naar het buitengewoon onderwijs worden verwezen, straks in de basisschool of middenschool kunnen blijven.' Overigens, zo laat de minister daar direct op volgen, betekent dat niet het einde van het buitengewone onderwijs, want 'er zullen altijd leerlingen zijn waarvoor wel bijzondere voorzieningen getroffen moeten worden. Voor die leerlingen komt er het speciaal onderwijs, dat belangrijk zal verschillen van het huidige buitengewoon onderwijs.'

Minister Jos van Kemenade (1937-2020) stelde ingrijpende veranderingen voor in zijn *Contourennota*: basisschool voor 4-12 jarigen, middenschool voor 12-16 jarigen, nieuw volwassenenonderwijs en een Open Universiteit.

FOTO NATIONAAL ARCHIEF

VVD-kamerlid Neltje Smit-Kroes en *De Telegraaf* voerden vanaf het begin van het kabinet-Den Uyl een keiharde campagne tegen de onderwijsplannen van Van Kemenade.

Die gedachte komt niet uit de lucht vallen. In onderwijskringen is men steeds kritischer geworden op het almaar uitdijende buitengewoon onderwijs. Het zet mensen buiten de samenleving, het stigmatiseert en plakt kinderen een etiket op waar ze hun leven lang niet meer vanaf komen. Daar moet

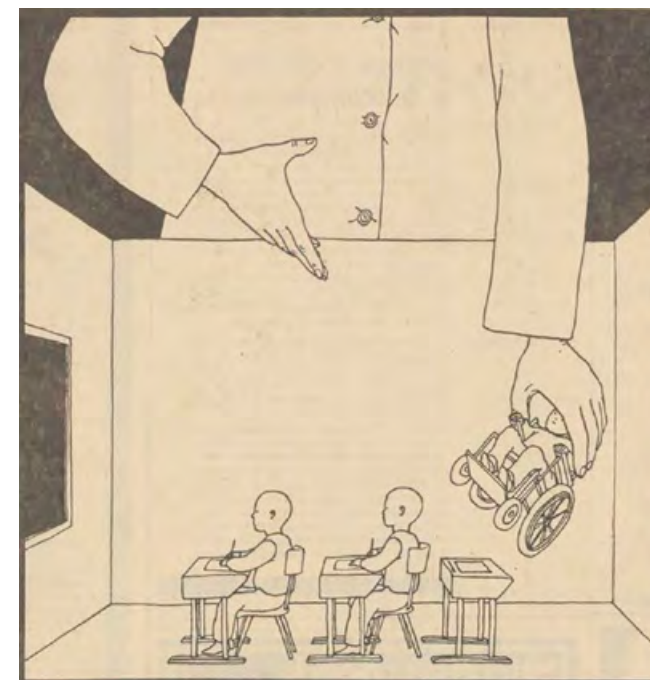
het onderwijs zo min mogelijk aan bijdragen, aldus Van Kemenade. Hij gebruikt nog niet het woord inclusie, maar zijn visie sluit heel precies aan bij het denken over 'normaliseren' dat binnen de geestelijke gezondheidszorg en – zoals het toen nog heette – zwakzinnigenzorg dan sterk in opkomst is.

Het onderwijs moet daartoe wel worden uitgerust, want het reguliere onderwijs is onvoldoende in staat om 'dit probleemkind op de goede manier te benaderen'. Bovendien is de verwijzing van met name kinderen met grote leer- en opvoedingsmoeilijkheden onder de maat, zo concludeert de *Contourennota*. Men vlucht veel te snel naar medische diagnoses, terwijl de onderwijskundige behoefte van het kind nauwelijks wordt meegenomen. Bovendien werken buitengewoon onderwijs en regulier onderwijs nauwelijks samen. Het zijn gescheiden circuits. Eenmaal in het buitengewoon onderwijs belandt, is er geen weg terug.

De *Contourennota* wil dat veranderen: 'Basisschool en middenschool moeten zo worden ingericht, dat grote groepen kinderen die nu naar het buitengewoon onderwijs worden verwezen, straks in het gewone onderwijs kunnen worden opgevangen. (...) Probleemkinderen moeten dan slechts in het uiterste geval helemaal van

De visie op speciaal onderwijs uit de *Contourennota* leverde gemengde gevoelens op. Sommigen vreesden gedwongen plaatsing van gehandicapten in het onderwijs.

TEKENING – NRC, 20 AUGUSTUS 1977

het gewone onderwijs losraken. (...) Er zullen hooguit 5 of 6 schooltypen in het speciaal onderwijs moeten zijn.' Met 'duidelijke regels' voor de verwijzing en toelating. Tegelijkertijd moeten de opleidingen worden verbeterd en de onderwijsbegeleidingsdiensten versterkt om de noodzakelijke veranderingen ook te realiseren.

Vernieuwing verdamppt

De *Contourennota* kent een stevige ambitie, volop gekruid door de anti-institutionele tijdgeest, die ook op andere terreinen tot zware kritiek, conflicten en veranderingen leidt (Dennendal, anti-psiatrie). In 1977 brengt Van Kemenade de *Nota Speciaal Onderwijs* uit, een eerste concretisering van de uitgangspunten van de *Contourennota*. Niet lang daarna valt het kabinet-Den Uyl en blijft er onder de daarop volgende kabinetten weinig over van de vernieuwingsdrang. In plaats van vernieuwing valt het onderwijs ten prooi aan jaren van bezuinigingen.

De door Van Kemenade beoogde trendbreuk in de groei van het speciaal onderwijs komt dan ook niet tot stand. Sterker, de toeloop van kinderen naar het speciaal onderwijs blijft groeien en begint in de jaren tachtig zelfs spectaculair toe te nemen. En om die groei te beteugelen duiken steeds opnieuw de uitgangspunten op waar de *Contourennota* op was gestoeld, zij het dat de terminologie elke keer iets anders wordt. Begin jaren negentig heet het *Weer Samen Naar School*, in de 21e eeuw spreken we over 'passend onderwijs' en/of inclusief onderwijs. Maar het idee is hetzelfde: alle kinderen, problematisch of niet, hebben zo lang als redelijkerwijs mogelijk en onderwijskundig verantwoord is, recht op 'normaal' regulier onderwijs.

Van buitengewoon naar speciaal onderwijs

Van Kemenade wil af van de aanduiding 'buitengewoon onderwijs'. Die term heeft, zo schrijft hij, 'in de loop der tijden een wat negatieve klank gekregen. Het aparte wordt te zeer benadrukt. In de *Contourennota* wordt de naam 'speciaal onderwijs' gebruikt. Die naam staat dan voor alle onderwijsvoorzieningen voor kinderen, die om een of andere reden niet in staat zijn het onderwijs op de basisschool of middenschool te volgen.'

Pionieren in Almere

Onderwijs met een gemiddeld lager opgeleide bevolking

In 1975 begon de bouw van Almere Haven, in 1985 telde de stad ruim 40.000 inwoners, in 1995 105.000.

DE BIJENKORF - DE MEERGRONDEN - GOEDKOPE WONINGEN - SEGREGATIE - TAALCENTRUM - BOMBARDON - NETTELENBOS

In zuidelijk Flevoland zou, zo was de gedachte van planologen, een stad moeten komen die 't Gooi voor de gewone man' moest worden: een meerkernige volksstad in het groen. In 1970 werd daarvoor de naam Almere bedacht.

In juni 1975 ging de eerste heipaal de grond in en op 30 november 1976 kreeg de familie De Clerk de sleutel van het eerste huis in Almere: op de Schoolwerf in Almere Haven. Het is het begin van een stad, waarin letterlijk alles van de grond moest worden opgebouwd. Dus ook het onderwijs. De Bijenkorf was de eerste openbare basisschool van de stad. De school opende haar deuren al in december 1976 voor nog geen tien kinderen. In de avonduren werd op deze plek ook gevolksdans en politiek bedreven. De eerste school voor voortgezet onderwijs, De Meergronden, ging in 1978 van start. Al snel groeide deze school uit z'n jasje. Leerlingen kregen les waar plek was: de keuken, de gang, alle ruimte werd gebruikt. In juni 1982 werden daar de eerste diploma's uitgereikt. Tegenwoordig kent Almere 73 scholen voor primair onderwijs en zeventien scholen voor voortgezet onderwijs.

Lager opgeleide bevolking

In de jaren tachtig verkeerde Nederland in een economische recessie en was er veel werkloosheid. Er was ook een fors overschot aan leerkrachten. Leerkrachten kwamen nauwelijks aan het werk. Op vacatures in het onderwijs kwamen wel honderd reacties. Het jonge Almere profiteerde hiervan. In tegenstelling tot het oude land was in de nieuwe polder wel werk te vinden – bij de gemeente, in de zorg en als leraar. De verwachting was wel dat wie in Almere kwam werken er ook ging wonen. Woningen waren er genoeg en werden soms in combinatie met een baan aangeboden. Personeelsadvertenties kenden vrijwel allemaal zinsneden als: 'Medewerking aan huisvesting wordt verleend.' De huur van woningen was ook bijzonder laag. Een leerkracht herinnert zich: 'In Huizen betaalden we 900 gulden voor wat nu een studio zou heten. In Almere had je voor 300 gulden een driekamer-appartement.'

School in een nieuwe stad

• Almere in Zuidelijk Flevoland is bezig een volwassen stad te worden. Afgelopen week werd officieel de sleutel voor de eerste huizen aan de bewoners overhandigd.

En gisteren was het de eerste schooldag voor 18 leerplichtige kinderen. Ze schaarden zich met hun onderwijzers, die gezamenlijk 2 christelijke scholen (kleuter en basis) en twee openbare scholen vertegenwoordigen, om de tafel.

Op 10 december 1976 startte De Bijenkorf met het eerste onderwijs in Almere.

DE TELEGRAAF, 11 DECEMBER 1976.

Mede door die aantrekkelijke woonlasten groeide Almere als kool. Almere rekruteerde vanaf het begin bewoners uit de oudere stadsvernieuwingswijken van Amsterdam. Ook voor migranten was de nieuwe stad een aantrekkelijke vestigingsplaats. Dat zorgde structureel voor een bevolking die lager is opgeleid dan het

Nederlandse gemiddelde, een gegeven waarmee Almere tot de dag van vandaag mee te maken heeft. Er ontwikkelde zich vanaf het begin ook een vorm van segregatie tussen de betere wijken en de armere wijken. Stedenwijk midden was in de eerste jaren een volkswijk waar veel minder draagkrachtige gezinnen uit Amsterdam heentrokken. De ambtenaren en leraren woonden vaker in Stedenwijk-noord.

Wie in de beginjaren tachtig op een school in Almere kwam te werken, was in de praktijk vaak medeoprichter en moest alles van de grond af aan inrichten en opbouwen. Met veel achterstandsleerlingen uit de Amsterdamse volkswijken en met kinderen van gastarbeiders uit Turkije en Marokko of afkomstig uit het net onafhankelijke Suriname was dat geen gemakkelijke opgave. Allemaal kinderen die eigenlijk veel aandacht nodig hadden, maar die was in scholen die zich nog moesten zetten soms moeilijk te geven. Kinderen die bijvoorbeeld de taal onvoldoende beheersten, zaten soms wel tot hun vijftiende op de basisschool. Deze start met veel kinderen met een migratieachtergrond heeft de gevoeligheid ervoor in Almere in ieder geval vergroot. Inmiddels beschikt de stad over een unieke en uiterst succesvolle onderwijsvorm voor deze kinderen: het Taalcentrum (zie kader p. 12).

Over de brug

Omdat alles van de grond af aan opgebouwd moest worden, waren er in de pioniersjaren van Almere geen speciale voorzieningen voor kinderen met een beperking. In 1984 startte de eerste school

De Meergronden startte in 1978 als de eerste school voor voortgezet onderwijs in Almere.

In Almere hebben de schoolbesturen primair en voortgezet onderwijs in 2007 besloten om een Taalcentrum in te richten om alle leerplichtige nieuwkomers van 4 tot 18 jaar een goede start te geven in de Nederlandse taal. In 2009 is daarvoor de stichting Taal-

centrum Almere opgericht, die mede ondersteund wordt door de gemeente Almere. In 2014 is het Taalcentrum ondergebracht bij de coöperatie Passend Onderwijs Almere. Nieuwe basisschool leerlingen verblijven gemiddeld een jaar op het Taalcentrum terwijl leerlingen in het voortgezet onderwijs er gemiddeld twee jaar les krijgen. De kopklas is een aparte poot van het Taalcentrum, daarin zitten kinderen die potentie havo-vwo hebben maar nog

niet taalvaardig genoeg zijn in het Nederlands. Momenteel bezoeken er dagelijks zo'n 500 leerlingen het Taalcentrum verdeeld over vier locaties met meer dan negentig verschillende nationaliteiten.

voor speciaal basisonderwijs: De Bombardon – een LOM-school die later ook haar deuren opende voor kinderen met gedrags- en psychiatrische problematiek. Verderop in de jaren tachtig zou daar nog zo'n school bijkomen. Het aanbod bleef echter gering, al zeker voor kinderen met zeer ernstige beperkingen. Een groeiend aantal kinderen met een beperking bleef aangewezen op het reguliere onderwijs. Dat gebeurde met veel idealisme, maar niet altijd met een heldere visie. Er was geen extra begeleiding, er moest veel geïmproviseerd worden. Het kwam voor dat moeders een paar keer per dag naar school kwamen om hun kind te helpen met bijvoorbeeld toiletbezoek.

Halverwege de jaren negentig nadert Almere in ras tempo het aantal van 100.000 inwoners. Een nieuwe stad met de omvang van een grote gemeente. Nog steeds een jonge stad met een hoog percentage schoolgaande kinderen, maar bijgevolg ook met een bovengemiddeld aantal 'kinderen met een handicap' waarvoor een adequaat onderwijsaanbod ontbrak. Zo'n driehonderd kinderen werden daardoor dagelijks over de brug naar het oude land vervoerd om in Hilversum, Huizen, Amersfoort of zelfs nog verder gespecialiseerd onderwijs te volgen. Dat was dagelijks een beproeving, niet in de laatste plaats omdat het verkeer op de brug vaak muurvast zat.

Steeds nadrukkelijker deden ouders daarom een beroep op schoolbesturen en het gemeentebestuur om ook in Almere een onderwijsaanbod te creëren voor deze kinderen. Almere was daar inmiddels toch groot genoeg voor! In 1995 sloegen het gemeentebestuur en schoolbestuurders daarom de handen ineen en dienden zij bij het ministerie van Onderwijs het verzoek in om drie nieuwe scholen voor speciaal onderwijs te bouwen. Daar voelde de net aangetreden staatssecretaris Netelenbos echter weinig voor. Ze kwam met een ander plan voor Almere •

Shristie Kalapnat (17)

Onderwijs: sbo De Watertuin, PrO, Aventurijn

Wat heb je allemaal op school geleerd?

In de eerste week bij PrO gingen we naar de schouwburg en toen moesten we daar een verslag over schrijven. Dat ging wel een beetje moeizaam. In het tweede jaar viel de lerares uit met wie ik een goede band had. Toen ging het moeilijker en ben ik uiteindelijk toen ik 15 was naar Aventurijn gegaan. Ik vond het begin lastig. Ik was in die periode ook veel ziek. Vijf dagen naar school was echt te veel. Toen hebben mijn ouders en de juf afgesproken dat ik ten minste twee dagdelen in de week naar school ging en de andere dagen huiswerk kreeg. Ik ben toen ook stage gaan lopen bij Passend Onderwijs en bij Broodje Hagelslag. Nu zit ik in de eindgroep. De eerste week ging moeizaam, met veel meer computertaken. Maar nu gaat het goed.

Wat doe je op stage bij Passend Onderwijs?

Post frankeren, op de afdeling vragen of mensen thee of koffie willen, de thee en koffiebonen aanvullen, de vaatwasser in- en uitruimen en de papierbakken legen. De papierbakken vind ik het leukst, omdat je dan lekker heen en weer kunt lopen.

Wat moeten mensen op werk en stage wel en vooral niet doen om jou je prettig te laten voelen?

Ze moeten aardig doen en vragen hoe het met me gaat en niet achter mijn rug om roddelen.

Diego de Mol (18)

Onderwijs: Torteltuin en Aventurijn
Nu: dagbesteding Art Loca

Vond je het leuk op Aventurijn?

Ja, heel erg. Ik zou wel terug willen, want ik mis juf Karin, juf Henny en juf Jasmijn. Gelukkig komen veel leerlingen ook naar Art Loca als ze klaar zijn op Aventurijn.

Wat was het leukste dat je op Aventurijn gedaan hebt?

De klusstages en wasrondes. Met twee andere leerlingen en een juf gingen we de vuile was ophalen, zoals theedoeken. Het was heel veel, dus gingen we met een kar rondes lopen.

Heb je nog meer stages gelopen?

Ja, bij Almere Jungle. Daar doe ik diervoorzorging. Daar hebben ze chiquita's, dat zijn grote schildpadden, en stokstaartjes en stekelvarkens. Ook heb ik de boerderijstage gelopen, daar mocht ik eieren rapen bij de kippen en de koeien eten geven.

Wat doe je allemaal bij Art Loca?

Vandaag zijn we aan het knutselen, morgen heb ik koken en donderdag muziek. Het leukste van koken hier is dat je wat je maakt ook op mag eten. Deze week gaan we pindasoep maken. Bij andere stages, mag je het meestal niet zelf opeten, dus ik ben liever hier. Een ding vond ik niet leuk aan het koken. Laatst gingen we uien snijden en toen deed dat pijn aan mijn ogen. Maar de meester zei dat je zonder uien snijden geen uiensoep kunt eten. Vandaag ben ik met knutselen een cadeau aan het maken voor mijn vriend. Ik ken hem al heel lang. Daarom maak ik vaak cadeaus voor hem.

1987

Groei van het speciaal onderwijs

De onstuitbare toename van leer- en opvoedingsmoeilijkheden

Voorkant van het eerste rapport uit 1987 onder redactie van Klaas Doornbos en Luc Stevens. De grafiek op de voorkant geeft niet de recente groei van het speciaal onderwijs aan, maar die van voor de Tweede Wereldoorlog. De impliciete boodschap van de twee hoogleraren: de groei van het speciaal onderwijs is er altijd al geweest.

PARTIEEL DEFECT- WILHELMINA BLADERGROEN - POLITIEK HOOFDPIJNDOSSIER - KLAAS DOORNBOS & LUC STEVENS - COMPETITIEF ONDERWIJS

Vanaf de *Contourennota* uit 1975 en de daarop volgende *Nota Speciaal Onderwijs* uit 1977 wilde het onderwijsbeleid de groei van het speciaal onderwijs beteugelen. Als kinderen met beperkingen meer en beter in het reguliere onderwijs zouden worden opgevangen, kon de constante toename een halt toe worden geroepen. Dat streven landde echter niet in de praktijk.

Integendeel, vanaf begin jaren tachtig begon het speciaal onderwijs spectaculair te groeien. Daarmee slokte het steeds meer geld op, terwijl de overheid in deze no-nonsense jaren drastisch bezuinigde waarbij het onderwijs niet gespaard bleef. Zo werd het speciaal onderwijs een politiek hoofdpijndossier, waarvan de heftigheid nog eens toenam toen in 1986 de toename nog eens spectaculair steeg. Maar liefst 3500 leerlingen meer dan gemiddeld hadden dat jaar hun weg gevonden naar het speciaal onderwijs. Uiteindelijk besloten de onderwijskoepels en het ministerie eind 1986 om een gezamenlijk onderzoek te laten verrichten naar de dieperliggende oorzaken. Dat onderzoek werd uitbesteed aan een groep deskundige onderzoekers onder leiding van twee hoogleraren orthopedagogiek: Klaas Doornbos (Universiteit van Amsterdam) en Luc Stevens (Universiteit Utrecht). In 1987 en 1988 leverden zij twee uitgebreide en invloedrijke rapporten af.

15 verschillende schooltypen

Doornbos en Stevens laten zien dat het buitengewoon onderwijs vooral na de oorlog zich gestaag ontwikkelde van een betrekkelijk kleinschalige, marginale onderwijsvoorziening voor met name zwakzinnige (debiele/imbeciele) kinderen, tot een steeds verder gedifferentieerd eigenstandig schoolsysteem voor kinderen die op basis van zeer uiteenlopende gronden zijn aangewezen op extra onderwijszorg. In 1986 bestaan er 15 verschillende schooltypen. Sinds 1950 zijn er jaarlijks gemiddeld 20 scholen bijgekomen.

Klaas Doornbos, hoogleraar orthopedagogiek UvA en Luc Stevens, hoogleraar orthopedagogiek Rijksuniversiteit Utrecht

Het aantal leerlingen is sindsdien verdrievoudigd. In 1986 passeerde het aantal leerlingen de honderdduizend en het aantal so-scholen de grens van 1000. Die grote differentiatie, zo concluderen Doornbos en Stevens, is op zichzelf al een oorzaak van de almaar aanhoudende groei. Elk schooltype zuigt als het ware op school disfunctionerende leerlingen naar zich toe.

De groei van het aantal kinderen in het speciaal onderwijs heeft vooral betrekking op de zogenaamde LOM-leerlingen. Kinderen, voor het merendeel jongens overigens, met Leer- en Opvoedings-

Moeilijkheden. Waren dat er in 1954 nog maar 866 (2,1% van de so-leerlingen), in 1986 was hun aantal gestegen tot 40.092 (38,9% van de so-populatie). Het LOM-onderwijs was vanaf het ontstaan in 1949 vooral bedoeld voor kinderen met een 'partieel defect', zoals Wilhelmina Bladergroen, één van de pleitbezorgers, het omschreef. Het ging om kinderen met een normale intelligentie, maar die moeite hadden

met taal (dyslexie) of rekenen (dyscalculie) of kampten met andere min of meer overkoombare gedragsproblemen. Het idee was dat ze in het LOM-onderwijs bij de hand genomen zouden worden en dan met extra ondersteuning terug zouden keren naar het gewone onderwijs.

Veilige haven

Dat gebeurde echter niet. Kinderen vonden in het LOM-onderwijs een comfortabele plek; de klassen waren veel kleiner (gemiddeld 13 leerlingen in de jaren zestig). Waren het in de beginjaren vooral scholen die kinderen aanmelden voor LOM-onderwijs, al snel waren het ouders die daartoe het initiatief namen. Zij zagen de rust en aandacht die het LOM-onderwijs bood voor hun kinderen als een veilige haven.

Voortschrijdend wetenschappelijk inzicht maakte bovendien duidelijk dat hoe eerder je een defect bij een kind constateert, hoe beter je er wat aan kunt doen, waardoor kinderen meer en meer al op kleuterleeftijd naar typen LOM-onderwijs verwezen werden. Sowieso kwam er in de naoorlogse jaren een steeds fijner (test)instrumentarium ter beschikking voor een groeiende groep orthopedagogen en psychologen, die hen in staat stelde om kinderen eerder en preciezer te diagnosticeren. Dat stimuleerde in alle opzichten de groei van het speciaal onderwijs.

Lange tijd deed niemand daar moeilijk over. Het apart zetten van mensen met afwijkingen was bepaald niet vreemd, in de psychiatrie, in de zwakzinnigheidszorg, in woonoorden gebeurde eigenlijk hetzelfde. Pas in de jaren zeventig kwam de kritiek daarop los.

LOM-school ook in Ureterp aan de orde

URETERP — De oudercommissie van de Allershofskoalle te Ureterp hoopt, dat ook haar school voor kinderen met leer- en opvoedingsmoeilijkheden die september a.s. te Drachten zal aanvangen. De ouderavond waar drs. W. J. Bladegroen van de Rijksuniversiteit te Groningen, een warm en overtuigend pleidooi hield ten gunste van deze tak van onderwijs, was zeer goed bezocht. De heer v. d. Feltz, leider van het onderzoek aan de lagere scholen in Smaltingerland, zette op heldere wijze uiteen, hoe kinderen voor toelating tot een LOM school worden getest.

Wilhelmina Bladegroen (1908-1983) was de eerste vrouwelijke hoogleraar orthopedagogiek en een warm pleitbezorger van LOM-onderwijs. Zij trok daarvoor stad en land af, zoals blijkt uit de *Friese Koerier* van 28 januari 1961.

Een samenleving moet wat afwijkt niet uitsluiten, maar meenemen: normaliseren. Dat leidde tot ingrijpende veranderingen in de psychiatrie en in de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking. Ook in het speciaal onderwijs kwamen die opvattingen binnen, maar ze veroorzaakten niet echt een fundamentele verandering in de omgang van kinderen die achterop raakten. Integendeel, juist de toestroom van lastige kinderen met gedrags- en psychiatrische problemen bleef groeien. Eigenlijk tot op de dag van vandaag.

Complex samenspel

Doornbos en Stevens bieden daarvoor in hun lijvige rapporten geen eenduidige verklaring. De groei is in hun ogen het gevolg van een complex samenspel van een groot aantal factoren. Als de samenleving wil dat het onderwijs ambitieuze en competitieve volwassenen oplevert, waarbij de prestatie-eisen steeds worden opgeschroefd; als het onderwijssysteem leerlingen in klassikaal onderwijs steeds nauwkeuriger rangschikt op onderling vergelijkbare prestaties; als leerkrachten en ouders daarin volop meegaan, als leerlingen zelf in die overtuiging naar school gaan en willen 'presteren'; dan creëert dat als vanzelf een groep leerlingen die niet aan de steeds dwingendere eisen van de maatschappij, het onderwijs, leerkrachten, ouders en soms zelfs van zichzelf kunnen voldoen. Zij vormen een alsmaar toenemend reservoir dat de toestroom naar het speciaal onderwijs voortdurend vult en weer aanvult.

Wie daar echt verandering in aan wil brengen zal, zo luidt de boodschap van Doornbos en Stevens, niet alleen aan de toegang tot het speciaal onderwijs moeten sleutelen, maar eigenlijk alle factoren veranderen. Het competitieve schoolsysteem, het klassikaal lesgeven, de competenties van de leerkrachten, de verwachtingen van ouders en de persoonlijke aandacht voor de zwakkere leerlingen. Die opgave werd in 1990 door staatssecretaris Jacques Wallage vertaald in *Weer Samen Naar School*.

Aantal scholen voor speciaal onderwijs van 1940 tot 1986

1940	159
1950	273
1962	550
1970	733
1978	873
1986	1.000

1992

Weer Samen Naar School Op weg naar inclusief onderwijs

WACHTLIJSTEN - SAMENWERKINGSVERBANDEN - REGIONALE VERWIJZINGSKOMMISSIES - VRAAGGERICHT STUREN - LEERLING GEBONDEN FINANCIERING (LGF)

Om een halt toe te roepen aan de aanhoudende groei en de alsmaar stijgende kosten bevriest in 1988 staatssecretaris Nell Ginjaar-Maas de uitgaven voor het speciaal onderwijs, met wachtlijsten tot gevolg. Dat leidt tot grote protesten. Uiteindelijk steekt de rechter er een stokje voor, omdat op deze wijze kinderen het recht op onderwijs wordt gedwarsboomd. Haar opvolger, de in 1989 aangetreden PvdA-staatssecretaris Jacques Wallage, ziet zich daarom genoodzaakt het probleem fundamenteeler aan te pakken.

In het najaar van 1990 brengt Wallage de nota *Weer Samen Naar School* uit, de eerste gerichte beleidsinterventie om de groei van het speciaal onderwijs af te remmen en het onderwijs in staat te stellen om kinderen met beperkingen of problemen zo lang mogelijk gewoon onderwijs te bieden. Daarvoor moeten 'reguliere' en 'speciale' scholen in overzichtelijke groepsverbanden gaan samenwerken en onderling afspraken maken om de ondersteuning van kwetsbare leerlingen op school te verbeteren en daarvoor het geld efficiënt in te zetten.

Drie keer zoveel

Wallage toont zich een bewogen onderwijsvernieuwer. Hij noemt het bij herhaling een schande dat Nederland meer dan honderduizend kinderen, en elk jaar meer, apart zet op aparte scholen. Dat is voor het onderwijs niet goed en voor die kinderen niet goed. En, zo meldt hij er meteen bij, het is voor de onderwijsbegroting niet goed. Een leerling in het speciaal onderwijs kost namelijk ongeveer drie keer zoveel als een leerling op een gewone basisschool. Daarom wil hij de toestroom naar het speciaal onderwijs beperken, maar tornt daarbij niet aan het voortbestaan van het speciaal onderwijs.

Staatssecretaris Jacques Wallage startte in 1992 met *Weer Samen Naar School*.

De staatssecretaris geeft onderwijsinstellingen vanaf de start in 1992 een periode van vijf jaar om de beoogde samenwerking op gang te brengen en tegelijkertijd vooral het aantal LOM- en ZML-leerlingen stabiel te houden op het niveau van 1992 (± 57.000), het jaar dat het WSNS-beleid van start gaat. Daar blijkt weinig van terecht te komen. De bereidheid in het nog steeds erg verzuilde onderwijsveld om in lokale verbanden echt vergaand samen te werken en met geld te schuiven voor zorgleerlingen is minimaal. Het aantal leerlingen neemt dan ook niet af, hun aantal neigt zelfs weer te groeien, met wachtlijsten tot gevolg.

Het is voor de samenleving én voor kinderen beter als kinderen met een beperking gewoon onderwijs kunnen volgen, aldus staatssecretaris Wallage in de nota *Weer Samen Naar School*.

Onafhankelijke indicatie
Wallage's opvolger vanaf 1994, partijgenoot Tineke Netelenbos, vertrouwt daarom niet op het zelfregulerende vermogen van de onderwijssector. Zij besluit om via onafhankelijke 'regionale verwijzingscommissies' de leerlingstroom naar het speciaal onderwijs in te

dammen. Scholen reageren daarop als door een wesp gestoken. Zij zien dat als een inmenging van buitenaf in iets waartoe zij zichzelf deskundig achten. Netelenbos is echter onverbiddelijk. 'Het is bij bejaardenoorden ook de gewoonste zaak van de wereld dat er een onafhankelijke indicatiecommissie is, dus waarom zouden bij het speciaal onderwijs de betrokkenen zelf over de toelating beslissen'. Zij vindt echter de Eerste Kamer op haar pad, die vindt dat de staatssecretaris te hard doordraaft. De senaat dreigt verdere wetgeving over *Weer Samen Naar School* te blokkeren en verplicht de halsstarrige staatssecretaris tot overleg met het onderwijsveld. Inmiddels roeren ook ouders zich steeds meer, bijvoorbeeld via de Federatie van Ouderverenigingen, een koepel van krachtige organisaties van ouders van kinderen met een verstandelijke beperking. Zij vinden dat ze te weinig partij zijn in de beslissingen over hun kinderen. Ze hebben eigenlijk maar heel beperkt invloed op wat er met hun kinderen gebeurt. Zij zijn overgeleverd aan wat scholen wel willen en niet willen. Ze hebben geen macht om dat af te dwingen. De afhankelijkheid van burgers van vaak bureaucratistische instituties in de publieke sector is een steen des aanstoots. In de zorg is een beweging op gang gekomen die de positie van cliënten versterkt door middel van onafhankelijke indicatiestellingen en persoonsgebonden budgetten (pgb).

Leerlinggebonden financiering

Die manier van vraaggericht sturen bereikt ook de Tweede Kamer. 'Geef elk kind dat binnen het reguliere onderwijs blijft een rug-

Jacques Wallage wilde scholen verplichten tot samenwerking om kwetsbare leerlingen in het reguliere onderwijs vast te houden. Ze kregen vijf jaar de tijd om de groei van het speciaal onderwijs te beteugelen.

TEKENING NIEUWSBLAD VAN HET NOORDEN, 25 AUGUSTUS 1990.

Doelen WSNS

- *Maatschappelijk*: terugdringen van de marginalisering van leerlingen die speciale onderwijskundige zorg behoeven, betere kansen op de arbeidsmarkt, sociale integratie.
- *Onderwijskundig*: 'continue ontwikkeling', 'continuüm van zorg tot stand brengen', 'speciaal onderwijs als flexibele hulpbron' voor 'beter passende hulp' aan nog niet 'vastgelopen' leerlingen, 'toerusting basisonderwijs'.
- *Op leerlingniveau*: meer leerlingen vroegtijdige, flexibele zorg bieden, zodat minder leer- en gedragsproblemen ontstaan, er verbetering van leerprestaties plaatsvindt, een positieve beleving van school en toekomstperspectief ontstaat en meer acceptatie bij leeftijdgenoten.
- *Financieel*: groei speciaal onderwijs stabiliseren, terugdringen en daardoor onderwijsuitgaven beheersbaar maken.

zakje met geld', zo visualiseerde PvdA-kamerlid De Cloe deze gedachte in februari 1995 tijdens een debat over *Weer Samen Naar School*. Ruim een jaar later, in oktober 1996, werkt Netelenbos deze gedachte uit in het beleidsplan "De rugzak". Naast de vaste onderwijsfinanciering voor samenwerkingsverbanden om zorgleerlingen te ondersteunen, stelt zij een vorm van leerlinggebonden financiering (lgf) voor. Op basis van een onafhankelijke indicatiestelling kunnen ouders kiezen om de benodigde extra zorgondersteuning voor hun kind binnen het reguliere onderwijs te realiseren. De leerling neemt daarvoor een rugzakje met geld mee. Anders dan de persoonsgebonden budgetten in de zorg gaat het geld echter niet naar de ouders, maar naar de school, die er dus belang bij heeft ouders ter wille te zijn. Het achterliggende idee is dat ouders op die manier scholen in hun buurt min of meer kunnen dwingen om zorg en ondersteuning te bieden aan hun kinderen, waardoor de toestroom naar het speciaal onderwijs verminderd zal worden.

In 1998 legt de staatssecretaris – na uitvoerig overleg met het niet bepaald enthousiaste onderwijsveld – dit voornemen vast in een wetsvoorstel. De parlementaire behandeling daarvan neemt echter geruime tijd, omdat ingrijpende veranderingen in de onderwijspolitiek nu eenmaal zeer gevoelig liggen en al snel raken aan principiële kwesties als de vrijheid van onderwijs. De Raad van State is bovendien zeer kritisch over het eerste wetsvoorstel, waarna in 2001 een nieuw wetsvoorstel wordt ingediend, dat in de behandeling vervolgens vertraging ondervindt van de val van het kabinet-Kok-II, waardoor de rugzakjes pas vanaf augustus 2003 (zeven jaar nadat het idee was gelanceerd) echt hun intrede doen voor zorgbehoevende leerlingen in het reguliere onderwijs.

De grote vraag is dan: gaan ze werken? Helpen de rugzakjes scholen om zorgleerlingen een beter perspectief te bieden? Roepen ze de aanhoudende groei van het speciaal onderwijs een halt toe? •

Start Stichting Gewoon Anders

Staatssecretaris Netelenbos dringt Almere experiment op

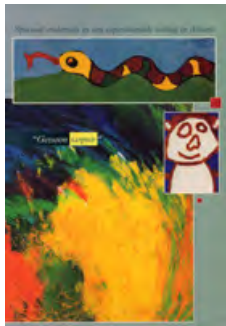

Logo van de Stichting Gewoon Anders

Voorzitter van het definitieve projectplan uit februari 1997. De tekeningen zijn van kinderen met een verstandelijke beperking.

KIND IN GROEP – GROEP IN SCHOOL – GROEP GEKOPPELD AAN SCHOOL – INTERZUILAIR EXPERTISECENTRUM – SCHOLING LEERKRACHTEN

In 1995 telt Almere 58 reguliere basisscholen, vier reguliere voortgezet onderwijscholen en twee MLK/LOM-scholen. Er zijn geen speciale voorzieningen voor kinderen met zeer ernstige beperkingen. Kinderen die niet in het reguliere onderwijs kunnen meedraaien, gaan meestal de brug over naar 't Gooi of zelfs veel verder. Elke schooldag zijn dat bij elkaar zo'n driehonderd kinderen.

Steeds meer ouders doen daarover hun beklag. In 1995 dient Almere daarom een aanvraag in voor drie speciaal onderwijscholen: één voor leerlingen met ernstige taal- of spraakstoornissen, één voor verstandelijk gehandicapte leerlingen en één voor kinderen met psychiatrische problematiek en zeer moeilijk opvoedbare kinderen. Die aanvraag valt in Den Haag niet in goede aarde. Via het *Weer Samen*

Naar School-beleid probeert de regering immers de toeloop naar het speciaal onderwijs al jaren zonder veel succes terug te dringen.

Andere boeg

Staatssecretaris Tineke Netelenbos is daarom niet van plan om in Almere nieuwe scholen te bouwen. Ze wil juist van die scholen af. Daarom stelt ze voor om het in Almere over een andere boeg te gooien. Probeer nu maar eerst die kinderen in het reguliere onderwijs op te vangen, is haar boodschap aan de Almeerse delegatie. Daar staat wel wat tegenover: de staatssecretaris toont zich bereid om voor zo'n experiment extra gelden ter beschikking te stellen. Hoewel in het Almeerse onderwijs het gevoel is dat hen het experiment wordt opgedrongen, gaat het Bestuurlijk Overleg Primair Onderwijs Almere met het verzoek van Netelenbos aan

Staatssecretaris Tineke Netelenbos zag in Almere een ideale proeftuin voor haar streven naar inclusief onderwijs.

de slag. Er wordt een werkgroep in het leven geroepen die tot taak heeft om met een advies te komen. Medio 1996 rondt zij haar werkzaamheden af met een 'advies inzake een andere vorm van speciaal onderwijs voor de categorie 2-3 in Almere'. De voorzitter vindt dat bij nader inzien wel een erg droge titel en zet er de kop 'Gewoon Anders' boven. Daarmee is de naam van het experiment geboren.

Het advies wordt overgenomen door het Bestuurlijk Overleg. Er volgen daarna heel veel vergaderingen over de precieze uit-

werking, die resulteren in een projectplan. Twistpunt is steeds de vraag of het echt mogelijk is om alle leerlingen in het primair onderwijs met behulp van extra ondersteuning op te vangen. Nogal wat schoolbesturen zijn sceptisch. Uiteindelijk wordt in de uitwerking van het experiment de keuzevrijheid van de ouders leidend. Voor een beperkte groep leerlingen moet er ruimte overblijven om beperkt of helemaal niet te integreren in het reguliere onderwijs. Afgesproken wordt dat alle ondersteuning geboden gaat worden door één 'interzuilair expertisecentrum', georganiseerd door de Stichting Gewoon Anders. Uiteindelijk zetten vrijwel alle Almeerse scholen voor primair onderwijs hun handtekening onder het projectplan.

In dat plan wordt beschreven dat er drie soorten ondersteuning zijn waarin het kind in verschillende mate deelneemt aan het reguliere basisonderwijs:

1. *Kind in groep*: een kind met bepaalde ondersteuningsbehoefte wordt met gepaste begeleiding in een reguliere groep op een reguliere basisschool geplaatst.
2. *Groep in school*: een groep kinderen met een bepaalde ondersteuningsbehoefte krijgt een lokaal in een reguliere school. Pauzes en vieringen zijn samen met de reguliere school.
3. *Groep gekoppeld aan school*: groep kinderen met een bepaalde ondersteuningsbehoefte worden op een aparte locatie verbonden aan een reguliere school of scholen. Kinderen worden gestimuleerd om in kleine setting een dagdeel per week mee te draaien met een school in de wijk.

19.504
almere
Gemeente
Gewoon Anders gaat komend schooljaar beginnen in Almere
Experiment 'Gewoon Anders' biedt gehandicapte kinderen mogelijkheid tot onderwijs binnen Almere

Van onze verslaggever Marcel Beijer

ALMERE. Ouders van gehandicapte kinderen in Almere krijgen nu een kans om hun kind te laten leren in een gewone basisschool. Dit wordt mogelijk gemaakt door het experiment 'Gewoon Anders'.

De eerste groep van vijf kinderen zal komend schooljaar starten in de basisschool 'Langdurig Ziek Kinderen' (LZK) in Lelystad. Het onderwijsproject 'Gewoon Anders' wordt geleid door Inge Egink.

19 jaargang nr. 11
't GROENE WEEK
 Nieuws- en advertentiekrant voor ALMERE
 GROTE MARKT 10 - 1315 JG ALMERE-STAD TEL. 421111

Besturen Achter Almeers Experiment
Helpt leerlingen speciaal onderwijs binnen vijf jaar naar basisschool

Van onze verslaggever Marcel Beijer

ALMERE. Het is de bedoeling dat de komende jaren steeds meer kinderen met een handicap naar een gewone basisschool gaan. Dit wordt mogelijk gemaakt door het experiment 'Gewoon Anders'.

Al 25 gehandicapte kinderen aangemeld
Vliegende start integratieproject 'Gewoon Anders'

Van onze verslaggever Marcel Beijer

ALMERE. Het is de bedoeling dat de komende jaren steeds meer kinderen met een handicap naar een gewone basisschool gaan. Dit wordt mogelijk gemaakt door het experiment 'Gewoon Anders'.

Almeerse (9) bloeit helen
Inge kan weer met haar eigen vriendinnetjes op de fiets naar school

door Ina Egink

ALMERE, vrijdag 16 mei. Inge, 9 jaar, kan nu weer met haar vriendinnetjes op de fiets naar school. Dit is mogelijk gemaakt door het experiment 'Gewoon Anders'.

Ook gehandicapten en zml-kinderen naar Gewoon Anders

Van onze verslaggever Marcel Beijer

ALMERE. Ook kinderen met een handicap en kinderen met een leerprobleem kunnen nu naar 'Gewoon Anders'.

GEHANDICAPT KIND NAAR SCHOOL
Ondertekening van convenant Gewoon Anders

Van onze verslaggever Marcel Beijer

ALMERE. Het is de bedoeling dat de komende jaren steeds meer kinderen met een handicap naar een gewone basisschool gaan. Dit wordt mogelijk gemaakt door het experiment 'Gewoon Anders'.

Première van onderwijsfilm 'Gewoon Anders'

Van onze verslaggever Marcel Beijer

ALMERE. De film 'Gewoon Anders' wordt uitgebracht door de Stichting Gewoon Anders.

Jannie Lammers was de drijvende kracht achter het tot stand komen van de Stichting Gewoon Anders. Ze was van 1997 tot 2002 de eerste bevoegde directeur. Op de foto poseert ze met een Barbie in een rolstoel, speelgoed dat toen niet in Nederland te krijgen was. Wie goed kijkt, ziet dat de Barbie een t-shirtje draagt met daarop het logo van Gewoon Anders.

overleg in de Tweede Kamer wordt ontboden. Uiteindelijk lukt het om Netelenbos 's ochtends om acht uur in het stadhuis in Almere te ontvangen om toch het convenant te ondertekenen. Alleen moesten secretaresses de dag ervoor wel de driehonderd genodigden voor de officiële opening afbellen.

Zo begint het experiment met een in het water gevallen feestje. Maar met de handtekening van de staatssecretaris kan de Stichting Gewoon Anders, na meer dan een jaar intensieve gesprekken, van start. Almere gaat op zoek naar iets wat in het 'oude' land maar niet echt wil lukken: het onderwijs zo ontvankelijk maken dat kinderen met een beperking er een warme plek krijgen. Dat is niet alleen een experiment, maar misschien nog wel meer een avontuur. De eerste activiteiten van Stichting Gewoon Anders bestaan onder andere uit het scholen van Almeerse leerkrachten over verschillende soorten beperkingen van kinderen. Daarnaast wordt er overal voorlichting gegeven en worden er zeer frequent ouderavonden georganiseerd. De Stichting Gewoon Anders maakt een videoband met informatie die ruim onder de scholen verspreid wordt. Zo moet het experiment de Almeerse onderwijsgeesten rijp maken voor zo inclusief mogelijk onderwijs.

Convenant
 Deze drie modellen vormen de kern van het experiment Gewoon Anders. Het woord 'experiment' is overigens vanaf het begin beladen. Er wordt mee aangegeven dat de opzet niet valt binnen de reguliere wet- en regelgeving, maar onder de zogenaamde 'experimenteerwet'. Bij ouders veroorzaakt het echter de nodige huiver. Het woord roept de associatie op dat hun kinderen worden gebruikt als proefkonijn. Na veel vergaderen en overleggen, ook met het ministerie, kan er op 16 mei 1997 een convenant getekend worden door de staatssecretaris en vertegenwoordigers van het Almeerse onderwijs en het gemeentebestuur. De ondertekening zal tevens het officiële startschot moeten vormen van het experiment van de Stichting Gewoon Anders en is daarom groots opgezet. Alleen: de staatssecretaris zegt kort van tevoren af, omdat ze voor een spoed-

2003

Het rugzakje Wildgroei in etiketten

De uitspraken van Frank Hoogeboom zijn afkomstig uit een reportage van Julie Wevers 'Rugzak inleveren, en terug naar de gewone school', in: NRC, 27 november 2013.

ADHD - ODD - CD - PDD-NOS - SYNDROOM VAN ASPERGER - REGIONALE EXPERTISE CENTRA - OERVOUD VAN SAMENWERKINGSVERBANDEN

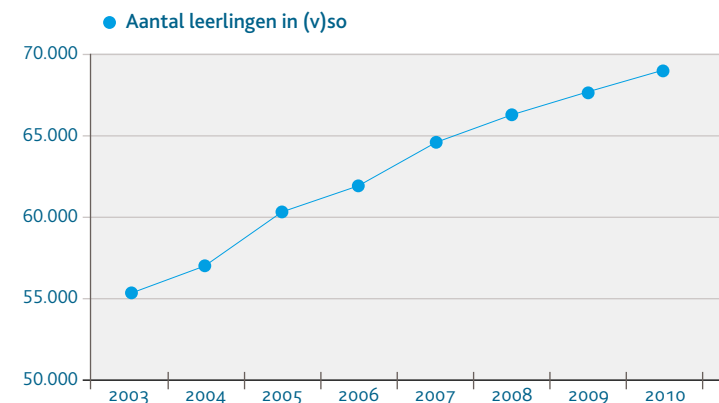
'Plotseling hoorde ik in de lerarenkamer opmerkingen als: dat kind is een echte autist', zo herinnert Frank Hoogeboom het zich. 'Toen wist ik: dit kan uit de hand lopen.' Hoogeboom was directeur voortgezet onderwijs in Alkmaar toen 'het rugzakje' in 2003 werd ingevoerd.

Wat hij in de jaren die volgden zag was dat in een bijzonder samenspel van leerkrachten, ouders en indicatiecommissies steeds meer kinderen voorzien werden van een etiket, zoals onder meer: ADHD, ODD, CD, PDD-NOS en syndroom van Asperger. Maar meer en steeds fijnere diagnoses was natuurlijk niet de bedoeling van het rugzakje. Dat was juist bedoeld als extra instrument om de doelstellingen van *Weer Samen Naar School* (WSNS) vlot te trekken, niet om meer leerlingen-met-een-etiket op te zadelen. WSNS had scholen aangezet om via samenwerking tot een betere afstemming van de zorg te komen, maar in de praktijk bleek daar niet zo heel veel van terecht gekomen.

Ongeordend geheel

Het speciaal onderwijs was, zo constateerde staatssecretaris Karin Adelmund in 2001 in de Memorie van Toelichting van de Wet leerlinggebonden financiering (de beleidsformulering van het rugzakje), een ongeordend geheel met 'een groot aantal relatief kleine scholen met een historisch bepaalde, soms onevenwichtige spreiding over het land, met een groot aantal onderwijsprogramma's.' Adelmund wilde dat veranderen door 35 Regionale Expertise Centra (REC) in stelling te brengen waar gemiddeld zo'n tien scholen voor speciaal onderwijs onder zouden vallen. Dat moest leiden tot een evenwichtige spreiding, waardoor leerlingen dit onderwijs dicht bij huis kunnen volgen. De REC's moesten op basis van landelijke normen bovendien gaan zorgen voor een heldere indicatiestelling en ambulante begeleiding. De keuze of hun kind in het reguliere onderwijs kon blijven of beter af was in het speciaal onderwijs zou door ouders daardoor doordachter gemaakt kunnen worden. De positie van ouders in de besluitvorming werd krachtiger omdat het rugzakje voor

Het rugzakje was een extra instrument om de groei van het speciaal onderwijs te beteugelen en meer kinderen in staat te stellen om regulier onderwijs te (blijven) volgen. Het tegendeel bleek echter het geval. Vooral cluster-4-leerlingen namen fors in aantal toe.

scholen financiering met zich meebracht, ze brachten met andere woorden geld mee. Het streven was om te komen tot een indicatiestelling die niet meer uitgaat van de bestaande onderwijssoorten, maar vertrekt vanuit de aard van de handicap van de kinderen en de daaruit voortvloeiende onderwijsbeperking. Om de gerichtheid op scholen te beëindigen werd ook afscheid genomen van de vele afkortingen die het speciaal onderwijs altijd gekend had en gekozen voor een strakke indeling in vier clusters.

Onvoorziene gevolgen

Op papier zag het nieuwe bouwwerk er gedegen uit, in de praktijk had het echter onvoorziene gevolgen. Die hadden te maken met het feit dat in de kinder- en jeugdpsychiatrie zo rond de eeuwwisseling steeds meer kennis kwam over psychische aandoeningen bij kinderen. Allerlei varianten van autisme, hyperactiviteit, aandachts- en concentratieproblemen kregen een etiket en werden vergezeld met de dringende boodschap dat vroegtijdige onderkenning van de symptomen veel leed kon voorkomen. Het doorsijpelen van die boodschap in het onderwijs vergrootte de alertheid van en leerkrachten en ouders, precies wat schooldirecteur

Clusters speciaal onderwijs

Cluster 1: voor visueel gehandicapte kinderen of meervoudig gehandicapte kinderen met een visuele handicap (landelijk);

Cluster 2: voor dove of slechthorende kinderen, kinderen met ernstige communicatiemoeilijkheden of meervoudig gehandicapte kinderen die één van deze handicaps hebben (landelijk);

Cluster 3: voor lichamelijk gehandicapte kinderen, zeer moeilijk lerende kinderen (ZMLK) en langdurig zieke kinderen of met een lichamelijke handicap, of meervoudig gehandicapte kinderen die één van deze handicaps hebben (georganiseerd in gemeentelijke of regionale samenwerkingsverbanden);

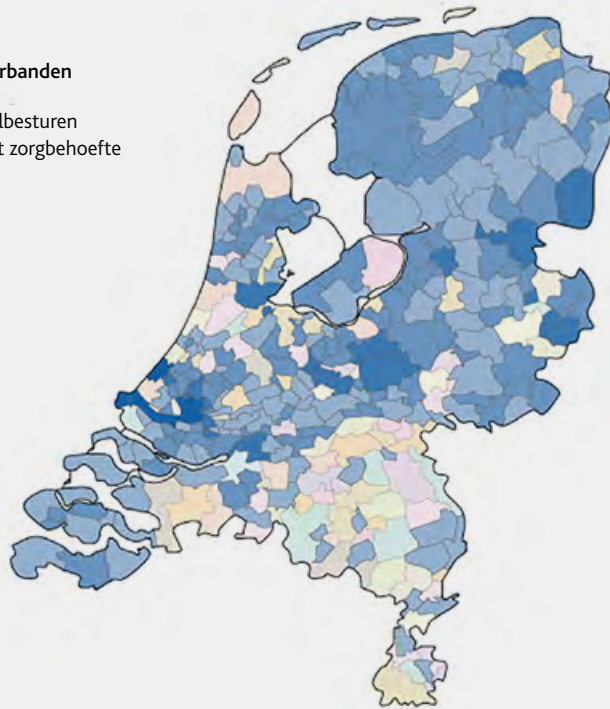
Cluster 4: voor zeer moeilijk opvoedbare kinderen (ZMOK), kinderen met gedrags- en/of psychiatrische stoornissen, zoals ADHD, PDD-NOS, ODD, CD (antisociale gedragsstoornis), klassiek autisme, Gilles de la Tourette, hechtingsproblematiek (georganiseerd in gemeentelijke of regionale samenwerkingsverbanden).

Frank Hoogeboom dus opmerkte in de lerarenkamer en in gesprekken met ouders. Daarmee was het hek al snel van de dam, aldus Hoogeboom: 'In hoog tempo begon het aantal rugzakjes te groeien. Tot mijn verbazing zat er ook geen enkele financiële rem op. Of je als school nou tien of twaalf rugzakjes per jaar wilde, als de aanvragen in orde waren, kreeg je die gewoon.' Het aantal leerlingen met rugzakjes steeg tussen 2005 en 2010 van 11.000 naar 39.000. Op zichzelf zou dat niet zo problematisch zijn als daarmee de toestroom naar het speciaal onderwijs was teruggelopen. Maar

Weer Samen Naar School (wsns) verbanden

Samenwerkingsverbanden van schoolbesturen
Primair onderwijs voor leerlingen met zorgbehoefte

Aantal WSNS-verbanden
binnen een gemeente

BRON: NEDERLANDS JEUGDINSTITUUT; LOCALE WSNS-VERBANDEN; duo.nl

Nederland telde rondom 2010 vele honderden samenwerkingsverbanden, soms wel acht per gemeente.

dat bleek geenszins het geval. Ook het aantal leerlingen dat deelnam aan het (voortgezet) speciaal onderwijs begon te stijgen: van 55.000 naar 69.000 leerlingen in 2010. Vooral zogeheten cluster-4-scholen, voor leerlingen met een psychiatrische aandoening of ernstige gedragsproblemen, groeiden spectaculair: van 12.000 in 2003 tot zo'n 33.000 leerlingen in 2010. De kosten van de wettelijke rugzak-instrumenten stegen bijgevolg van 800 miljoen naar 1,6 miljard euro, een verdubbeling!

Van kastje naar de muur

Dat was nog niet alles. Nogal wat ouders werden door scholen van het kastje naar de muur gestuurd omdat de scholen nogal eens weigerden het kind toe te laten. In de zoektocht die daarop volgde moesten ouders zich door een oerwoud aan samenwerkingsverbanden worstelen. In 2010 waren er in de meeste gemeenten

De groei van diagnoses in het onderwijs was voer voor cartoonisten.

ILLUSTRATIE: JAN DIRK BARREVELD,
PEDAGOOGLE.COM

ten minste 5 samenwerkingsverbanden actief voor WSNS, voortgezet onderwijs en 3 regionale expertisecentra (voor de clusters 2, 3 en 4). Dit aantal kon oplopen tot wel 14 samenwerkingsverbanden per gemeente, omdat de WSNS-verbanden niet geografisch waren georganiseerd en dwars door gemeenten heen kunnen lopen. Elk systeem en elk samenwerkingsverband had vervolgens een eigen indicatiesystematiek, wat ouders vaak tot wanhoop dreef.

Het behoeft weinig uitleg dat deze situatie compleet onbeheersbaar was geworden. Dat was ook de ervaring van schooldirecteur Frank Hoogeboom. Hij constateerde bovendien dat er met de rugzakjes niet per se effectief werd omgesprongen. Een aantal leerkrachten deed volgens Hoogeboom weinig met een diagnose en liet de ondersteuning liever over aan de ambulante begeleider die twee keer per maand langskwam. 'Terwijl ze zelf ook geacht werden aanpassingen te doen. Bijvoorbeeld door huiswerk voor leerlingen met autisme ook op het bord te schrijven, omdat zij informatie vaak langzamer verwerken. Of door leerlingen met oppositioneel gedrag beter te begrenzen.' Kortom: een rugzakje betekende niet altijd dat er goede hulp kwam, waardoor kinderen vaak alsnog naar een speciaal onderwijsschool werden verwezen. Hoogeboom: 'Dat was lang niet altijd nodig, maar inmiddels lag er wel een diagnose die een langdurig stempel voor een leerling betekende, met alle mogelijke negatieve consequenties voor vervolgonderwijs of arbeidsmarkt.'

Maatregelen konden derhalve niet uitblijven, in de media kwam het stelsel steeds meer onder vuur te liggen. Dat leidde op 29 november 2011 tot de indiening van een nieuw wetsontwerp, dat een klein jaar later op 9 oktober 2012 door de Eerste Kamer werd aangenomen. Vanaf 1 augustus 2014 vormde die wet de grondslag voor een nieuwe poging om orde op speciaal-onderwijszaken te stellen. Dit keer onder een aanduiding die vanaf 2005 steeds vaker te horen was: passend onderwijs.

Er is steeds meer discussie ontstaan over het plakken van etiketten op het gedrag van (jonge) kinderen. Onder meer naar aanleiding van het boek *Diagnosedrift* van de journalist Sanne Bloemink dat in 2018 verscheen.

Gewoon Anders vervolg

Succes van het experiment in Almere beklijft moeizaam

De Stichting Gewoon Anders kende twee logo's; één met de hoofdkleur geel (zie p. 30) en deze.

VOORLICHTINGSVIDEO – KOUWATERVREES – CASEMANAGERS – KANSENGELIJKHEID – RUGZAKFINANCIERING – REALISME

Zeker, er was de nodige scepsis toen de Stichting Gewoon Anders in 1997 begon in Almere. Niet iedereen zat op het min of meer door het ministerie opgelegde experiment te wachten. Ouders waren bang dat hun kinderen binnen het reguliere onderwijs onvoldoende aandacht zouden krijgen en sommige scholen vreesden dat er busladingen met moeilijke leerlingen zouden voorrijden.

Met een voorlichtingsvideo wilde Gewoon Anders duidelijkheid creëren. De video toonde leerlingen met syndroom van Down, spraakstoornissen, slechtziendheid, slechthorendheid en een kind met verkorte armen en liet zien welke aanpassingen er op school nodig waren en wat Gewoon Anders daaraan zou bijdragen. Tijdens ouderavonden op scholen werd de video vertoond en langzaam maar zeker verdween daarmee de ergste koudwaterrees. Daar kwam bij dat de ambities van Gewoon Anders gebaseerd waren op een gezond realisme: in goed overleg met de school werd bekeken wat haalbaar was en voor sommige scholen was dat er maximaal één kind met beperkingen per klas zou zijn. De doelstelling was om vijftig procent van de kinderen met een beperking op reguliere scholen te plaatsen. Die doelstelling werd in de loop der jaren ruimschoots gehaald: in 2008, na ruim tien jaar, stelde de onderwijsinspectie vast op dat maar liefst 70 procent van de 900 bij Gewoon Anders aangemelde kinderen met een beperking regulier Almeers basisonderwijs volgde. 20 Procent volgde speciaal onderwijs in aparte voorzieningen in Almere. 10 procent bleef aangewezen op voorzieningen buiten Almere.

Vaste werkwijze

Gewoon Anders werkte volgens een vaste werkwijze. Op de aanmelding volgde een informatief gesprek met de ouders, waarin alle mogelijkheden werden besproken, inclusief mogelijkheden buiten Almere. Als ouders verder wilden met Gewoon Anders,

dan beoordeelde een onafhankelijke indicatiecommissie de aard van de problematiek en bepaalde of deze voldeed aan de criteria om toegelaten te worden. Kinderen konden daarbij namelijk worden afgewezen als de problematiek zonder inspanning van Gewoon Anders door het regulier of speciaal basisonderwijs kon worden opgevangen.

Zodra een kind was toegelaten, werd het gekoppeld aan een casemanager die samen met de ouders besprak welke onderwijsvoorziening het best passend was bij de onderwijs- en onder-

Kinderen uit andere groepen die die spreekbeurten heel spannend vonden, kwamen die bijvoorbeeld van tevoren oefenen in de groep voor zeer moeilijk lerende kinderen. Dan leerden ze alles heel duidelijk uitleggen en hadden ze de vuurproef voor de echte spreekbeurt erop zitten.'

Zo kwam de Stichting Gewoon Anders redelijk voortvarend uit de startblokken. In 2004 promoveerde de onderwijskundige Dorien Hamstra op de resultaten van de eerste vijf jaar. Haar conclusie is positief: zowel kinderen met als zonder beperking hebben er baat

steuningsbehoefte van hun kind. Soms was dit een basisschool in de buurt, soms een van de speciale groepen. De school, casemanager en ouders maakten vervolgens afspraken over leerdoelen, begeleiding en personele ondersteuning, die schriftelijk werden vastgelegd in de zogenaamde plaatsingsafspraken tussen school, ouders en Gewoon Anders. De casemanagers bleven vervolgens de verbindende schakel tussen school en ouders. Zij zorgden dat alle betrokkenen op de hoogte bleven van de voortgang, ondersteunden en begeleiden de leerkrachten, organiseerden voortgangs- en evaluatiegesprekken en zochten zo nodig aanvullend lesmateriaal voor hen.

Groep in school

Via deze werkwijze lukte het om voor de meeste kinderen een kind-in-groep-plaatsing te bewerkstelligen. Dat wil zeggen: de begeleiding vond gewoon in de klas plaats. Gewoon Anders wilde echter voor kinderen met meer complexe onderwijsbehoeften speciale groepen inrichten: groep-in-school, met een eigen leerkracht met de juiste expertise voor de groep, die verder een onderdeel was van een reguliere school. Zo ontstonden er in 1998 twee speciale groepen de Praatbus, een groep op basisschool de Omnibus, richtte zich op kinderen met spraak- en taalmoeilijkheden. Een tweede groep, op basisschool De Torteltuin, was bestemd voor zeer moeilijk lerende kinderen. Uiteindelijk worden er verdeeld over zeven basisscholen twaalf van deze groepen gecreëerd.

Kinderen in de groep-in-school deden zoveel mogelijk mee met de gemeenschappelijke schoolactiviteiten en in sommige gevallen aan niet-cognitieve vakken als gym en handenarbeid. De eerste Gewoon Anders-directeur Jannie Lammers heeft daar mooie herinneringen aan: 'Kinderen staken toch het nodige van elkaar op.

In de voorlichtingsvideo Gewoon Anders leggen onderwijswethouder Jan Woudenberg en SGA-directeur Jannie Lammers uit wat er allemaal mogelijk is. Voor Mohammed met korte armpjes en Michelle met het syndroom van Down laat de video zien wat Gewoon Anders voor hen heeft betekend. Cabaretier Vincent Bijloo vertelt over zijn handicap aan een grote groep kinderen. Hij zingt tenslotte: 'Ik hoop dat je het niet erg vindt, maar ik blijf liever blind.'

bij om bij elkaar in de klas te zitten. Ook bevordert het experiment kansengelijkheid binnen de groep kinderen met een beperking. Elders worden vooral kinderen met een beperking met hoger opgeleide ouders in het reguliere onderwijs toegelaten, in Almere zijn deze verschillen door de aanpak van Gewoon Anders verdwenen. De promovenda plaatste ook een kanttekening: de integratie van kinderen met een beperking is zwaar voor leerkrachten en een aantal leerkrachten had meer ondersteuning nodig dan geboden kon worden.

Recht op geld

Gewoon Anders start als een tien jaar durend experiment, dat in 2007 en later nog eens in 2009 wordt verlengd. Ondanks de resultaten begint de aanpak in de tweede periode te haperen. De rugzakfinanciering, die vanaf 2003 zijn intrede doet, begint dan steeds meer roet in het eten te gooien. De leerlinggebonden financiering zorgt ervoor dat er twee vormen van financiering naast elkaar opereren. Enerzijds waren er de gelden die via de Stichting Gewoon Anders uitgegeven werden en waarvoor leerlingen ondersteuning-op-maat kregen, anderzijds kwamen er vaste bedragen beschikbaar vanuit de rugzakfinanciering. Daardoor kwam het voor dat kinderen met lichtere problemen via Gewoon Anders minder kregen dan via de leerlinggebonden financiering. De keuze was dan snel gemaakt.

De focus veranderde daardoor steeds meer van 'recht op zorg' naar 'recht op geld'. Nadat vanaf 2004 de Stichting Gewoon Anders ook nog een eigenstandig bestuur kreeg en los kwam te staan van de gezamenlijke schoolbesturen ontstond er steeds meer discussie over de werkwijze en meerwaarde van Gewoon Anders. Mede daardoor stagneerde ook de geplande uitbreiding van Gewoon Anders richting voortgezet onderwijs. De scholen werden

terughoudender om met Gewoon Anders te werken en wilden de financiële middelen zelf beheren.

'SGA-feestje'

In een evaluatief artikel in het *Tijdschrift voor Orthopedagogiek* over het Almeerse onderwijsexperiment constateert Miep van Hees, tussen 2007 en 2009 interim-directeur van de Stichting Gewoon Anders, dat uit de toenemende discussie over de meerwaarde van SGA blijkt dat het draagvlak van het experiment in

Alkind zet zich in voor alle kinderen en jongeren in Almere en omgeving met een beperking of een sociale afstand tot leeftijdsgenoten. De stichting zamelt daartoe geld in. Aventurijn, Olivijn en De Bongerd hebben door de bijdrage van Alkind de afgelopen jaren een bus (zie foto), een dierenverblijf en speeltoestellen kunnen financieren. Ook het opdc en het sbo zagen aanvragen gehonoreerd.

het Almeerse onderwijsveld uiteindelijk toch kwetsbaar was. De weerstand is nooit helemaal verdwenen. Sommige scholen bleven de integratievisie van het experiment aanduiden als 'SGA-feestje'. Uiteindelijk was er maar één school die inclusief onderwijs als basis voor haar onderwijsvisie presenteerde. In de snel groeiende stad met steeds weer nieuwe scholen, nieuwe directeuren en leerkrachten bleek het nagenoeg onbegonnen werk om de integratiedoelstelling als overstijgende Almeerse onderwijsconcept tegen de weerstand in staande te houden. Samen met de ruzzak-financiering ondermijnde dit de innovatiekracht van de SGA, dat steeds meer een apart onderwijsinstituut met casemanagers als uitvoerders was geworden en steeds minder stond voor een gedeelde Almeerse onderwijsvertuiging.

Voor Miep van Hees is dat geen reden tot wanhoop: 'Er is in het experiment een omslag gemaakt van idealisme naar realisme. Gaandeweg bleek de hoge ambitie niet op alle punten haalbaar, maar dat betekent niet dat daarmee het ideaal, namelijk passend onderwijs voor alle kinderen, ongeacht stoornis of handicap, uit het oog moet worden verloren. (...) Naar Amerikaans voorbeeld zou hier moeten gelden: zet een stip op de horizon en get as close as you can.' In 2013 wordt daartoe in Almere de coöperatie Passend Onderwijs Almere opgericht, waarin de SGA opgaat •

Olivijn, Aventurijn en De Bongerd Het ontstaan van speciaal onderwijs in Almere

DE WEEGA – LEREN VOOR HET LEVEN – MOZARTHOF – TRAPPENBERG – FORNHESE – STRENGERD – NAUTILIUS

Zoveel mogelijk leerlingen, ook als het niet van een leien dakje ging, naar het gewone onderwijs. Dat was het doel van het experiment Gewoon Anders. Maar dat liet onverlet dat er kinderen waren waarvoor de modellen 'kind in groep' en 'groep in school' geen soelaas boden. Om hen toch in Almere onderwijs aan te bieden werd in 2000 De Weerga opgericht – een afkorting van Weer Gewoon Anders.

De Weerga was geen zelfstandige school, maar een nevenvestiging van De Haven, een openbare basisschool voor speciaal basisonderwijs in Almere, waar de kinderen werden ingeschreven. De Weerga was de eerste school in Nederland die onderwijs bood aan alle leerlingen die in het zogenaamde 'cluster 3' vallen. Dit zijn zeer moeilijk lerende kinderen, maar ook kinderen met een lichamelijke beperking of langdurig zieke kinderen. Elders in het land werden deze kinderen op aparte scholen ondergebracht. Zeer moeilijk lerende kinderen naar ZML- en LOM-scholen, kinderen met een lichamelijke handicap naar Mytylscholen. Op De Weerga zaten al deze leerlingen door elkaar. Ook hier pionierde Almere dus.

Magda van der Heijden was één van de oprichters. Samen met een onderwijsassistent startte zij in de wijk Tussen de Vaarten met vier kinderen in een schoolwoning – een school, zo gebouwd dat deze eenvoudig kon worden omgevormd tot een aantal woningen. Magda van der Heijden had alle vrijheid om met de kinderen aan de slag te gaan. Haar motto was 'leren voor het leven'. Ze ging met de kinderen naar de supermarkt en leerde ze dat de gewone melk in een blauw pak zat en karnemelk in een rood pak. Er was in de klas een apotheekhoek en ze naaide verpleegsterpakken voor de kinderen. Haar enthousiasme sloeg aan. De Weerga groeide snel: na twee jaar zaten er veertig kinderen op school.

Marathonlaan

In 2003 werd eerste de eerste locatie te klein. De Weerga moest op zoek naar nieuwe huisvesting en vond die in een nieuw onderwijsgebouw aan de Marathonlaan. Maar er waren nog meer kinderen met lichamelijke of verstandelijke beperkingen voor wie het reguliere onderwijs geen passende plek was en waarvoor ook De Weerga geen uitkomst bood. Zij moesten elke dag met de bus of taxi over de brug naar voorzieningen in Huizen en Hilversum. Hun ouders drongen aan op een speciaal onderwijsvoorziening

Op 13 november 2017 bezocht onderwijsminister Arie Slob de Aventurijn. Hij voerde een geanimeerd gesprek met leerlingen. Van de kinderen met de witte rondjes ontbrak toestemming om de foto te publiceren. De Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) maakt het erg ingewikkeld om het speciaal onderwijs dynamisch in beeld te brengen.

voor hen. In tegenstelling tot midden jaren negentig toen staatssecretaris Netelenbos er geen heil in zag, was het politieke klimaat in 2006 duidelijk milder. Daardoor werden De Mozarthof in Hilversum en Mytyschool De Trappenberg in Huizen, beide scholen waar de Almeerse kinderen dagelijks naar toe reden, in januari 2007 in staat gesteld om een nevenvestiging te openen in het gebouw aan de Marathonlaan, waar ook De Weerga haar huisvesting had gevonden.

Vanaf het schooljaar 2007 betekende dat een vermindering van het aantal busjes dat de brug over reed. In dat jaar ging De Weerga op in de twee vestigingen van de Mozarthof en Mytyschool de Trappenberg in Almere. Net als bij De Weerga kreeg een zeer gevarieerde groep leerlingen hier onderwijs. De kinderen 'op wielen' van de Mytyschool zaten samen met kinderen met een verstandelijke beperking in de klas. De leerlingen die vanuit De Mozarthof onderwijs kregen aan de Marathonlaan waren ouder, het ging hier immers om voortgezet speciaal onderwijs. Werken op deze locatie nodigde echter wel uit tot samenwerking tussen drie verschillende teams.

In september 2010 gingen de drie verschillende scholen op in twee nieuwe scholen Olivijn en Aventurijn met een eigen schoolbestuur: Stichting Almere Speciaal (sas). Ook de Bongerd viel hieronder. Daarmee had Almere 34 jaar nadat de eerste school was gestart in juridische zin een eigen stichting voor speciaal onderwijs. Op Olivijn startten dat jaar 118 leerlingen tot 12 jaar en Aventurijn begon met een groep voor het voortgezet onderwijs.

Wessel Brozius (18)

Onderwijs: De Weerga en Olivijn, Almere College in Dronten

Wessel kwam nadat hij eerst bij de Trappenberg in Huizen naar school was gegaan, in Almere bij De Weerga en daarna de Olivijn. De overstap vanuit Huizen was wel wennen. Er ging een klein groepje over. Wessel: 'Op Olivijn had ik een heel prettige tijd. Het leren ging prima. We hadden een geinige klas. We hebben veel samen gelachen. Ik zat bij juf Jacqueline – een heel fijne juf.'

Door juf Jacqueline kon Wessel goed meekomen. Wessel heeft op de Olivijn leren lezen en schrijven. En hij is nog lang niet uitgeleerd. Hij heeft zichzelf Engels geleerd en doet nu

examen op ivio 2 niveau. 'Ik game heel graag en heb twee goede Duitse vrienden met wie ik Engels praat als we gamen.' De leukste ervaring op Olivijn, aldus Wessel, was op zeilkamp met juf Jacqueline.

Als Wessel klaar is met school gaat hij op zoek naar werk. Hij wil iets met defensie, zijn grote passie. Op Wessels verjaardag gingen ze naar het Cavaleriemuseum in Amersfoort. Dat was zo leuk dat hij en zijn ouders vroegen of hij daar geen stage kon lopen. 'Ik doe nu een hele mooie stage bij Defensie. Ik ben gestationeerd op een kazerne en ga oude Tweede Wereldoorlog-tanks repareren. De meeste tanks werken nog, maar sommige motoren kappen er af en toe mee.' Naast de restauratie worden er hier ook rekvisieten gemaakt voor oorlogsfilms. 'Ook heel leuk.'

Daarvoor liep Wessel stage bij Emma TV van het Emma Kinderziekenhuis in Amsterdam. Hij doet daar nu nog steeds vrijwilligerswerk en staat regelmatig achter de camera. Ook helpt hij met camera's klaarzetten en kabels sjouwen. De stage vond hij via een oproep op Facebook 'soms moet je ook even geluk hebben'.

Zeker voor de leerkrachten was het in de beginjaren zoeken. De teamleden van Olivijn en Aventurijn moesten hun nieuwe teams leren kennen, maar ook wennen aan de nieuwe doelgroepen. Leerkrachten die bekend waren met zeer moeilijk lerende kinderen, moesten wennen aan al die rolstoelen, allerhande apparaten en vormen van medische zorg die de lichamelijk beperkte kinderen de school in brachten. En leerkrachten die bekend waren met revalidatieleerlingen moesten wennen aan de communicatie met verstandelijk beperkte leerlingen. Ook de wijze waarop het gebouw gebruikt kon worden vergde een grote alertheid van de leiding. Zo was er een vide waar leerlingen nogal eens hun schooltassen over gooiden, wat gevaarlijk was omdat eronder leerlingen in hun rolstoelen reden. Al in de eerste week werd dus een net over de ruimte boven de vide gespannen en zo volgden er voortdurend aanpassingen om het gebouw geschikt te maken voor motorisch beperkte leerlingen.

De schoolgebouwen van links naar rechts Olivijn, Aventurijn en De Bongerd.

Gedrags- en psychiatrische problematiek

Met Olivijn en Aventurijn begon het speciaal onderwijs in Almere vorm te krijgen. Daar voegde zich nog het onderwijs aan kinderen met gedragsstoornissen en psychiatrische problemen bij. In 1999 vestigde de kinderpsychiatrische kliniek Fornhese zich in Almere, maar stelde daarbij de eis dat er ook een onderwijsvoorziening voor deze groep zou komen. Daarvoor werd geen aparte school opgericht, maar twee aparte groepen-gekoppeld-aan-een-school te weten, die waren verbonden aan de sbo-scholen de Bombardon

en de Kim. Uit de laatste groep kwam uiteindelijk De Bongerd voort, sinds 2010 de cluster-4 school voor kinderen met gedrags- en/of psychiatrische problematiek.

De Bongerd dankt zijn naam aan de locatie waar in 1999 de eerste groep startte: op de Boomgaardweg. Oorspronkelijk was het geen onderwijsvoorziening, maar een dagbesteding met onderwijs. Later specialiseerde De Bongerd zich op langdurig zieke kinderen en psychiatrie. In 2010 kwam er een tweede locatie bij: De Strengerd. Over de oorsprong van deze naam zijn uiteenlopende verklaringen. Sommige zeggen dat het – om in plantenjargon te blijven – een streng van De Bongerd was. Anderen zagen de naam als 'de Streng Bongerd' gezien deze locatie zich richtte op 'externaliserende', naar buiten gerichte, gedragsproblematiek. In 2014 verdween de naam De Strengerd en gingen alle groepen onder de naam De Bongerd door. Voormalig directeur Hye Jin Pet: 'We gingen toen elk jaar met de hele school een nacht op schoolkamp. Dat was met deze groep enorm spannend. Alles was tot in de puntjes voorbereid. Bezorgde ouders werd gevraagd vertrouwen te hebben dat het goed ging. En het ging goed. Er is nooit een kind eerder opgehaald. Kinderen praten er nu nog over.'

Eén financieringstitel

Vanaf 2010 functioneren de scholen onder één bestuurlijke paraplu, waaronder ze losse eenheden vormen. Dat is een erfenis van de ingewikkelde geschiedenis van het speciaal onderwijs in Almere, daardoor functioneren ze onder één financieringstitel, het zogenaamde BRIN-nummer, terwijl ze als ze alle drie een eigen nummer hadden gehad, zoals dat elders in het land het geval is, ze financieel veel ruimer in hun jas hadden gezeten.

Ondanks de beperkte middelen doen de scholen het goed. 2017 was bijvoorbeeld een goed jaar voor Aventurijn: in dat jaar

In 2017 werd Christa Rietberg, gymdocent op Olivijn en Aventurijn, uitgeroepen tot leraar van het jaar binnen het speciaal onderwijs. De prijs werd overhandigd door onderwijsminister Jet Bussemaker.

werd de school door de Koninklijke Vereniging voor Lichamelijke Opvoeding en NOC*NSF uitgeroepen tot sportiefste school van Nederland én werd Christa Rietberg, gymdocent op Olivijn en Aventurijn, uitgeroepen tot leraar van het jaar binnen het speciaal onderwijs. Wel is een zorgelijke ontwikkeling dat leerlingaantallen op deze scholen, net als elders in Nederland, blijven groeien. Hierdoor is er niet altijd plek en zijn er soms wachtlijsten.

Scholen voor speciaal basisonderwijs (sbo) vallen niet onder het speciaal onderwijs, maar onder het reguliere onderwijs. Deze scholen, voortgekomen uit het LOM- en MLK-onderwijs, zijn er voor kinderen die zich in het regulier onderwijs vanwege leer-, gedrags- en/of opvoedingsproblemen niet optimaal kunnen ontwikkelen. Het betreft hier in principe lichtere problematiek dan de problematiek waar leerlingen op het speciaal onderwijs mee te maken hebben. Leerlingen worden minder geprikkeld door kleinere klassen en een rustiger klaslokaal. Almere telt momen-

teel drie sbo-scholen: Bombardon, Klimop en de Watertuin.

In feite is Pro, afkorting voor PraktijkOnderwijs, voor het voortgezet onderwijs, wat het sbo voor het primair onderwijs is. Het is dus regulier onderwijs, maar wel voor een speciale doelgroep. In Almere wordt Pro op drie locaties aangeboden. Niet al het speciaal onderwijs in Almere wordt aangeboden door SAS. Er zijn ook scholen van Eduvier. In de eerste paar decennia van Almere gingen veel leerlingen naar De Anger in Lelystad. Dagelijks verzamelen zij bij Busstation 't

Oor in Almere en werden met bussen naar Lelystad gereden. In 2007 is de eerste Eduvier-school in Almere gestart. Dit was OC Aquarius en heet tegenwoordig Nautilus College Radioweg. Deze school had als doelgroep vo-leerlingen met gedragsproblematiek. Deze school werd samen met internaat Nieuw Veldzicht uit Apeldoorn opgezet. Leerlingen van het internaat en Aquarius kwamen bij elkaar in de klas. Later kwamen er nog vier vestigingen van Nautilus bij in Almere, onder meer voor kinderen met autisme en psychiatrische problematiek.

2012

Wet passend onderwijs

Effectievere samenwerking en zorgplicht voor scholen

Op 6 maart 2012 protesteerden 50.000 leerkrachten in de Amsterdamse Arena tegen de bezuinigingen op het speciaal onderwijs. Op dat moment de grootste onderwijsdemonstratie ooit.

ONDERWIJSTAKING – REGIONAAL GEORGANISEERDE SAMENWERKINGSVERBANDEN – SCHOOLONDERSTEUNINGSPROFIEL – MEER EXPERTISE

Op dinsdag 6 maart 2012 kwamen in de Amsterdam ArenA 50.000 leraren, ambulante begeleiders, schoolleiders en schoolbestuurders bijeen om te protesteren tegen de bezuinigingen van 300 miljoen op het speciaal onderwijs. Het was op die dag de grootste onderwijsstaking ooit in Nederland.

Ruim 1.700 scholen bleven dicht en van zo'n 2.700 scholen kwamen er stakers naar de ArenA. Onder het motto 'Elk kind telt' bestegen leerkrachten, schoolleiders, ouders en vakbondsleiders het podium. Hun angst was dat bezuinigingen klassen nog groter zouden maken, terwijl de begeleiding van zorgkinderen minder werd en de verwijzing naar het speciaal onderwijs groter. 'Ik zie professionele mensen die ervoor gaan', vertelde Petra van Haren, directeur van een groep basisscholen uit Voorst, op het podium in de ArenA, 'maar als je klassen hebt van dertig kinderen inclusief tien probleemgevallen, houdt het op.'

De actie had succes. De bezuinigingen op het speciaal onderwijs werden in het zicht van nieuwe wetgeving geschrapt. Of nauwkeuriger: verplaatst naar het reguliere onderwijs, wat toch voelde als lood om oud ijzer. Ook die bezuinigingen zouden leiden tot grotere klassen, minder onderwijsassistenten en minder aandacht voor kwetsbare leerlingen.

Wetsvoorstel

Eind maart 2012 ging een meerderheid van de Tweede Kamer akkoord met het wetsvoorstel Passend Onderwijs, waarmee minister Van Bijsterveldt de groei van het speciaal onderwijs wilde beteugelen. Het rugzakje en de daarbij horende indicatiestelling door de REC werden geschrapt. Ook de weinig overzichtelijke samenwerkingsvormen werden vervangen door 75 regionaal

speciaal onderwijs. De druk op het speciaal onderwijs neemt daardoor niet af, sterker vanaf 2017 begint het aantal leerlingen dat in het speciaal onderwijs terecht komt, weer te stijgen. Nicole ter Harmsen, leerkracht op groep 7 van de basisschool de Windhoek in Almelo zegt het zo: 'Ik heb 29 leerlingen in de klas, van wie een handvol zorgkindjes. Je wilt de leerlingen alle zorg geven die ze nodig hebben, maar dat lukt gewoon niet altijd. Zowel de zorgkindjes als de gewone leerlingen zijn daar af en toe de dupe van. Wat zou helpen, is extra handen in de klas en

Ouders voelen zich nogal eens onvoldoende gehoord of begrepen. Ze laten hun ongenoegen daarover steeds luider horen. Onder meer via het initiatief BozeOuders.nl. Omdat onderwijsinspectie geen individuele klachten van ouders in behandeling neemt, verzamelen zij deze om ze vervolgens als collectief in te dienen.

het verkorten van de trajecten. Op het moment dat je problemen signaleert en met je handen in het haar zit, kan het nog maanden duren voordat een leerling overgeplaatst wordt naar het speciaal onderwijs.'

Dat er nog steeds veel kinderen naar het speciaal onderwijs gaan, is overigens vaak de keuze van ouders. Zolang ondersteuning aan kinderen met een beperking in het regulier onderwijs achterblijft, is er een grote groep ouders die meent dat hun kwetsbare kind beter af is met leerkrachten met de juiste expertise en in kleinere klassen in het speciaal (basis)onderwijs.

Eindevaluatie

In 2020 komt minister Slob van onderwijs met een eindevaluatie van de eerste vijf jaar van de Wet passend onderwijs. Er is veel kritiek, bijvoorbeeld dat het aantal thuiszitters niet echt is teruggedrongen, maar er zijn ook veel signalen dat er wel degelijk vooruitgang wordt geboekt. In de samenwerkingsverbanden komt steeds meer expertise beschikbaar om kinderen een passende ondersteuning te bieden, waarvoor ook steeds vaker nauwe samenwerking tot stand komt met jeugdhulp en expertise uit andere sectoren. De weg naar inclusief onderwijs is niet eenvoudig, er zullen nog veel kritische noten gekraakt worden door overbelaste leerkrachten en boze ouders. Maar is er een weg terug? •

Gaby Wajwakana (19)

Onderwijs: Meesterwerk, Olivijn en Aventurijn
Werk: banketbakkerij Schep in Citymall Almere

Op welke scholen heb je allemaal gezeten?

Ik ben begonnen op basisschool Meesterwerk. Maar ik vond rekenommen heel moeilijk. Toen ben ik naar Olivijn gegaan om extra hulp te krijgen. Ik vond het echt leuk op Olivijn, ik zou wel in een tijdmachine terug willen.

Weet je nog welke vakken je op school had?

Taal was mijn favoriete vak. Juf Lida hielp mij met rekenen. Ik zal nooit uit mijn hoofd kunnen rekenen, maar wel met hulpmiddelen. Bij de kassa werk ik altijd met mijn rekenmachine, zodat ik snel weet wat ik terug moet geven.

Wil je altijd al in een bakkerij werken?

Ja. Mijn moeder bakte vroeger Braziliaanse chocolade-worteltaart, een heel lekker familie-recept! Ik ben eerst stage gaan lopen bij Schep. Nu werk ik hier vier dagen.

Hoe was de overgang van stage naar werk?

Dat was lastig. Toen ik stage liep, kon ik alles tegen juf Wati vertellen. Als ik daarna iets op werk moeilijk vond, kon ik dat niet zo snel kwijt. Daardoor was ik een beetje down. Juf Wati heeft toen weer geholpen. Ik heb nu elke vrijdag een gesprekje met Mettin, de baas van de bakkerij. In het laatste gesprek zei hij dat het supergoed ging.

Waar ben je trots op?

Ik ben er heel trots op dat ik gebakjes kan maken die in de vitrine staan. Ik kan nu zelf botercrème voor voor de Chipolata-gebakjes maken!

Kymani Martinbor (12)

Onderwijs: @rchipel en stichting Zalm,
nu op De Bongerd

Wat is er anders op De Bongerd?

Het is rustiger met minder ruzie. We zitten met twaalf kinderen in de klas tot kwart over twee. Ik vind gym het leukst, vooral voetballen. Ik speel bij de Wooter Academy in de U13-2.

Weet je al naar welke middelbare school je gaat?

Ik blijf nog een jaar op De Bongerd. Daarna ga ik waarschijnlijk naar Montessori Lyceum Flevo-land. Dat vind ik wel spannend.

Wat vond je het leukste op De Bongerd?

Met schoolkamp naar Summercamp Highlands. Er zijn daar kano's, je kunt klimmen en zwemmen en zelfs abseilen. Voor het avondeten gaan we barbecueën. Daarna gaan we het bed opmaken. Je mag zeggen met wie je op de kamer wilt. De juf kijkt of dat kan of niet. Ook de surprises bij Sinterklaas waren leuk. Ik kreeg een doos in een doos in een doos. Uiteindelijk zat in een heel klein doosje een playstationkaart. Zelf had ik op een schoendoos een voetbalveld getekend, met spelers op satéprikkers. In de zijkant had ik een gat gemaakt om naar de cadeaus te graaien: een chocoladeletter, voetbalpomp, douchegel, deodorant en parfum. Ja, je mocht vijf euro uitgeven, maar iedereen ging er overheen.

Wat wil je worden als je klaar bent met school?

Ambulancemedewerker. Ik ben zelf wel eens opgehaald door de ambulance voor mijn astma. Ik vind het cool dat de auto zo snel gaat, maar ook dat je levens kunt redden.

Coöperatie Passend Onderwijs Almere

Regulier waar kan, speciaal waar nodig

VOORSORTEREN OP WET - OPDC - VAN VINDPLAATS NAAR WERKPLAATS - ONDERWIJSJEGDARRANGEMENTEN - SAMENWERKING

In 2013 zag coöperatie Passend Onderwijs Almere het licht. In deze coöperatie namen alle betrokken partijen in het primair en voortgezet onderwijs van Almere verantwoordelijkheid voor de organisatie van het speciaal en passend onderwijs. Daarmee werd voorgesorteerd op de Wet passend onderwijs die in 2014 van kracht zou worden.

In de nieuwe organisatie kwamen alle sporen uit het verleden bijeen. Stichting Gewoon Anders, ruim vijftien jaar drager van het speciaal en passend onderwijs in Almere, ging op in de coöperatie. Ook de Almeerse samenwerkingsverbanden die in de jaren negentig waren opgericht in het kader van *Weer Samen Naar School* en die in 2007 waren opgegaan in Stichting Leerlingzorg Almere PO en Stichting Leerlingzorg Almere VO vonden in de coöperatie hun plek. Tenslotte werd ook een deel van de IJsselgroep, de schoolbegeleidingsdienst, onderdeel van de coöperatie. De nieuwe organisatie bracht verschillende soorten professionals bijeen. Ze werden elkaars collega's en onder leiding van directeur-bestuurder Ruud Pet, die kon bogen op een langdurige ervaring in het Almeerse onderwijs, onder meer als directeur van Gewoon Anders, zouden ze een organisatie moeten gaan vormen die effectief uitvoer zou gaan geven aan de Wet passend onderwijs.

Stichting Almere Speciaal

Coöperatie Passend Onderwijs Almere (hierna Passend Onderwijs Almere) verschilt op een aantal punten van andere samenwerkingsverbanden elders in het land. Dat zijn doorgaans bestuurlijke verbanden, terwijl onder de Almeerse coöperatie ook een aantal scholen ressorteren. Dit zijn de speciaal-onderwijsscholen die onder het bestuur van Stichting Almere Speciaal vallen: Olivijn, Aventurijn (vso) en De Bongerd. Ook het Taalcentrum en Ortho Pedagogisch en Didactisch Opleidingscentrum (OPDC-Almere), een voorziening van het voortgezet onderwijs, maken deel uit van de coöperatie.

Soorten ondersteuning

Er zijn verschillende vormen van intensiteit waarmee een ondersteuningsbehoefte (bijvoorbeeld zeer moeilijk lerend of hoogbegaafdheid) kan worden opgepakt. Ten eerste hebben alle scholen in Almere afspraken gemaakt over de *basisondersteuning*. Dit kunnen

bijvoorbeeld programma's ter preventie van gedragsproblemen zijn. Daarnaast kunnen reguliere scholen middelen en extra menskracht krijgen vanuit het samenwerkingsverband voor de *extra ondersteuning*. Ook bestaan modellen als *kind-in-groep* en *groep-in-*

school nog, bijvoorbeeld op basisschool de @rchipel. De meest intensieve vormen van ondersteuning zijn in het speciaal (basis)onderwijs, het praktijkonderwijs en het speciaal (voortgezet) onderwijs.

Links: Leerling Jesse leidt onderwijswethouder Roelie Bosch rond op het OPDC – oktober 2019.

Bewegen en sporten krijgt veel aandacht in De Bongerd. Leerlingen krijgen bijvoorbeeld schermles.

Accentverschil

Het motto van Passend Onderwijs Almere is: *alle kinderen in Almere zijn succesvol op school*. Het doel blijft waar mogelijk kinderen regulier naar school te laten gaan. Toch is er sprake van een zeker accentverschil in vergelijking met beginperiode van Gewoon Anders. Toen was het uitgangspunt dat kinderen met een beperking in principe naar het reguliere onderwijs zouden moeten (wat lang niet altijd lukte). Het uitgangspunt nu is pragmatischer: regulier onderwijs waar kan, speciaal onderwijs waar nodig.

Het OPDC-Almere maakt onderdeel uit van de Coöperatie Passend Onderwijs Almere. Dit Ortho Pedagogisch Didactisch Centrum (OPDC) is een tussenvoorziening voor leerlingen die een tussenstap nodig hebben en nog niet naar het regulier voortgezet onderwijs kunnen. Het OPDC-Almere is in 2002 opgericht en komt voort uit

vso-LOM-school De Vuurtoren die in 1995 is gestart. Op het OPDC-Almere zitten leerlingen in klassen van ongeveer 15 leerlingen en is er meer aandacht voor begeleiding, structuur en 'leren leren'. Stap voor stap worden de leerlingen zelfstandiger. Jeugdhulp begeleidt leerlingen die een extra ondersteuningsvraag hebben. Doel van het OPDC-Almere is dat leerlingen in maximaal twee jaar hun leerachterstanden en belemmeringen verminderen, zodat zij kunnen

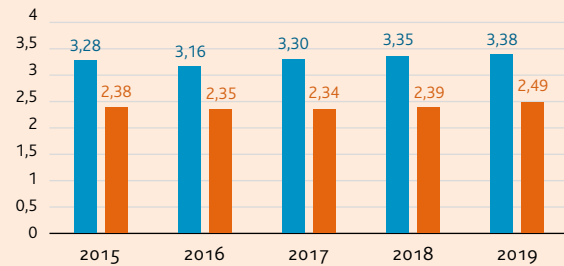
doorstromen naar een reguliere vmbo-school of een ander passende onderwijsplek. Er worden ook twee arrangementen aangeboden: de **KLASS** richt zich specifiek op leerlingen die meer structuur nodig hebben. De **Maatwerkklas** is voor leerlingen vanaf 14 jaar die willen doorstromen naar Almeerkans, een project gericht op jongeren vanaf 15 jaar. Zij krijgen een combinatie van onderwijs en stage en kunnen daarmee een entreediploma voor het mbo halen.

Meer dan in het verleden is Passend Onderwijs Almere in het primair onderwijs wijkgericht gericht gaan werken aan thuis en nabij onderwijs. De gemeente Almere is opgedeeld in tien wijken. Via gerichte wijkbijeenkomsten worden ontwikkelingen met directeuren van basisscholen, intern begeleiders en betrokken professionals met elkaar besproken om de ondersteuning voor kinderen en gezinnen zo efficiënt als mogelijk tot stand te brengen. Anita Gelmers-Groen, adjunct-directeur van de coöperatie, meent dat die samenspraak echt winst voor kinderen oplevert: 'Scholen zijn niet alleen een vindplaats, maar vooral een werkplaats voor diverse ketenpartners dichtbij en laagdrempelig rondom kinderen, jongeren en gezinnen.' Vanuit die werkplaats wordt de ondersteuning ook steeds beter georganiseerd en in overleg afgestemd, onder meer via de gemeente in de vorm van onderwijsjeugdarrangementen, een gezamenlijke aanpak waarvoor het onderwijs als eerste verantwoordelijk is, en van jeugdhulpvoorziening, waar hulpverlening centraal staat. Op dit terrein is in Almere veel winst geboekt, waarvoor in andere delen van het land veel belangstelling is. Die lijn is ook doorgetrokken naar het voortgezet onderwijs. Ook daar wordt steeds nadrukkelijker multidisciplinair gewerkt in zogenaamde zorgadviesteams, waarin naast de begeleiders vanuit Passend Onderwijs, ook bijvoorbeeld jeugdartsen, jeugdhulpverleners, maatschappelijk werkers en leerplichtambtenaren deel van uitmaken.

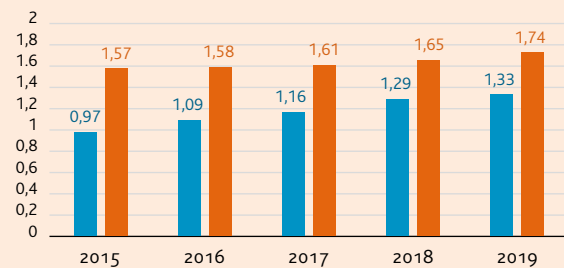
Deelname aan speciaal onderwijs (in % van alle leerlingen)

■ Almere
■ Landelijk

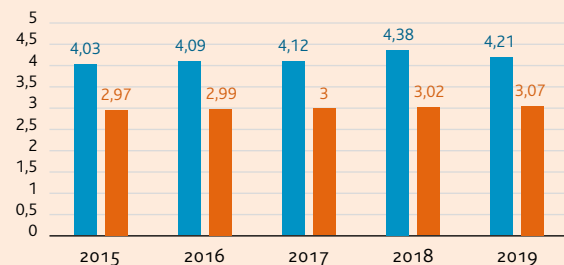
speciaal basisonderwijs (sbo)

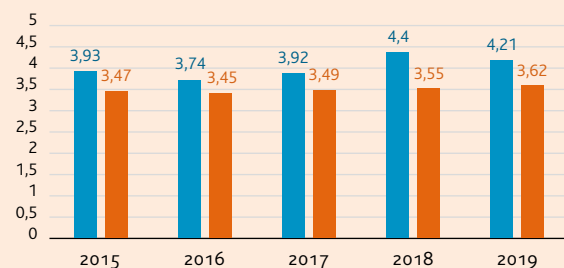
speciaal onderwijs (so)

PraktijkOnderwijs (PrO)

voortgezet speciaal onderwijs (vso)

In vergelijking met de hoogtijdagen van de Stichting Gewoon Anders is de laatste jaren het aantal leerlingen dat naar speciaal onderwijs scholen gaat in Almere toegenomen. Problemen als gevolg van de rugzakfinanciering zorgden er rond 2011 voor dat het groep-in-schoolmodel financieel niet meer overeind te houden was, met als gevolg dat veel van deze groepen ondergebracht moesten worden in het speciaal onderwijs, wat een aanmerkelijk toename betekende van het aantal leerlingen in het speciaal onderwijs. In het primair onderwijs is vooral het percentage leerlingen dat naar het speciaal basisonderwijs (sbo) gaat hoog. Ook dat is historisch te verklaren: omdat er in Almere lange tijd geen scholen waren voor speciaal onderwijs, maar wel voor het lichtere speciaal basisonderwijs, gingen daar relatief veel kinderen met zwaardere problematiek naar toe. Dat effect is nog steeds zichtbaar.

Het gevolg is wel dat als je alles bijeen neemt het deelnemerspercentage in alle vormen van speciaal onderwijs in het primair en voortgezet onderwijs in Almere hoger is dan het landelijk gemiddelde. Hoge percentages leerlingen in het (voortgezet) speciaal onderwijs betekent in het huidige stelsel dat er minder geld overblijft voor ondersteuning van leerlingen in het reguliere onderwijs, waardoor de kans toeneemt dat vandaaruit de druk om kinderen naar het speciaal onderwijs door te sturen toeneemt. Die spiraal doorbreken is de komende jaren een uitdaging voor Passend Onderwijs Almere, met als hoopvol teken dat in het vso de percentages in 2019 licht zijn gedaald.

Gymles op Aventurijn.

Alles bij elkaar brengen

In het voorjaar van 2020 worden de eerste vijf jaar van de Wet passend onderwijs geëvalueerd door een groep onderzoekers onder leiding van het Kohnstamm Instituut. In media en politiek wordt regelmatig kritisch gesproken over passend onderwijs. In tussenevaluaties en door minister Slob wordt echter niet de indruk gewekt dat het systeem na vijf jaar weer helemaal op de schop gaat. Dat lijkt ook niet verstandig, de problematiek van kinderen in het onderwijs die met achterstanden of beperkingen kampen is niet gebaat bij ingrijpende stelselveranderingen. Voor hen biedt betere en effectievere samenwerking meer soelaas. Dat is de weg die Passend Onderwijs Almere de laatste jaren is ingeslagen. Uiteindelijk gaat het erom dat onderwijs, jeugdhulp, jeugdgezondheidszorg en gemeente er samen voor zorgen dat alle kinderen op een passende plek terecht komen. 'Er is', aldus Hetty Vlug, directeur-bestuurder van de coöperatie, 'geen handboek met panklare oplossingen. Er zijn kinderen, er zijn ouders, er zijn leerkrachten, er is ervaring en er is kennis, uiteindelijk gaat het erom omdat alles bij elkaar te brengen om op een effectieve manier in het belang van kinderen vooruitgang te boeken. Dat kunnen we alleen met elkaar, alleen samen doen.' ●

Speciaal basisonderwijs (SBO)

SBO is de afkorting van Speciaal Basis Onderwijs en valt onder het regulier onderwijs. Op SBO scholen zijn de groepen kleiner dan in het regulier onderwijs, waardoor er meer aandacht kan zijn voor de specifieke onderwijsbehoeften van het kind.

14 SBO DE BOMBARDON

Simon van Collemstraat 7
1325 NA Almere
Stad 1/Stad Oost

24 SBO DE KLIMOP

Ten Harmsen v.d. Beekpad 6
1336 BK Almere
Buiten 2

6 SBO DE KLIMOP

Rossiniestraat 5
1323 BP Almere
Stad 3/Stad West

9 SBO DE WATERTUIN

Churchillweg 3
1314 RA Almere
Stad 5/Stad West

Speciaal onderwijs (SO)

SO is de afkorting van Speciaal Onderwijs. Soms heeft een kind extra ondersteuning nodig en kan de reguliere basisschool of school voor speciaal basisonderwijs die niet bieden. Het SO is bedoeld voor kinderen die veel ondersteuning nodig hebben.

De klassen in het SO zijn kleiner en er is meer specialistische kennis aanwezig. Speciaal onderwijs heeft een aanbod op:
- moeilijk lerende kinderen (MLK), kinderen met een ernstige meervoudige beperking, kinderen die langdurig ziek zijn (LZK) en kinderen met fysieke beperkingen (LG)
- kinderen met een gedragsstoornis en/of psychiatrische problematiek

16 SO OLIVIJN

Marathonlaan 7
1318 ED Almere
Stad 4/Stad Oost

13 SO DE BONGERD

Boomgaardweg 8
1326 AD Almere
Stad 1/Stad Oost

4 SO NAUTILUS

Betje Wolffstraat 5
1321 CN Almere
Stad 3/Stad West

TOS

Heeft uw kind/uw leerling veel moeite met taal of communicatie of hoort het slecht dan kan hij/zij mogelijk in aanmerking komen voor een TOS of slechthorend (SH) arrangement. Door Passend Onderwijs Almere wordt er dan in samenwerking met VierTaal ondersteuning geboden. Er kan een ondersteuningsarrangement worden aangevraagd voor in het reguliere onderwijs of een intensief arrangement voor het speciaal onderwijs. Welk arrangement wordt aangevraagd is afhankelijk van de ondersteuning die er nodig is.

8 DE POLDERHOF

(licht en medium)
Buitenhof 93
1354 GR Almere
Haven

22 HET SPECTRUM

(licht en medium)
Regenboogweg 47
1339 ET Almere
Buiten 2

3 DE OMNIBUS

(licht en medium)
J.J. Slaverhoffstraat 53
1321 HE Almere
Stad 2/Stad West

24 ALEXANDER ROOZENDAAL

(intensief/speciaal onderwijs)
Prokofjevstraat 3
1323 SB Almere
Stad 2/Stad West

Het Taalcentrum PO

Het Taalcentrum Almere is een school voor kinderen die de Nederlandse taal niet of onvoldoende spreken en begrijpen. Dat kunnen nieuwkomers zijn, dus kinderen die nog maar kort in Nederland zijn. Dit kunnen ook kinderen zijn die in Nederland zijn geboren, maar Nederlands niet als tweede taal spreken. Het Taalcentrum helpt deze kinderen de Nederlandse taal te verwerven tot een niveau dat nodig is om succes te kunnen hebben in het regulier onderwijs.

5 TAALCENTRUM PO

Sesamstraat 1
1313 GS Almere
Stad 5/Stad West

18 TAALCENTRUM PO

MJ Granpré Moliërestraat 72
1333 KE Almere
Buiten 1

15 TAALCENTRUM PO

Marktgracht 65
1353 AL Almere
Haven

De Dukdalf

De structuurgroep is met name ontwikkeld voor kinderen van groep 4 tot met groep 6 met een stoornis in het autistisch spectrum. Deze kinderen wordt een specifiek leerklimaat aangeboden met zo weinig mogelijk prikkels en zoveel mogelijk structuur in tijd, ruimte, taken en relaties. Het Groep In school model staat voor onderwijs op maat in een reguliere school dichtbij huis. Dat is de kern van het 'Groep in school model' waarmee passend onderwijs wordt geboden aan kinderen die een extra steuntje in de rug nodig hebben.

21 DE DUKDALE

Makassarweg 68
1334 CP Almere
Buiten 2

De @rchipel

De @rchipel is een reguliere brede school met een breed ondersteuningsprofiel. Alle kinderen uit de buurt zijn welkom op de school, ook kinderen met een handicap of een beperking. Tevens is onze school de reguliere ZML locatie. De @rchipel werkt samen met onder andere peuterspeelzalen, kinderdagverblijven, voor- en naschoolse opvang, kinderopbouwwerk, logopedie en kinderoefentherapie.

23 DE @RCHIPEL

Maldivenweg 45
1339 PP Almere
Buiten 2

Talentenlab

Het Talentenlab biedt een dagdeel per week specifiek onderwijs afgestemd op meer- en hoogbegaafde kinderen uit de groepen 5-8.

20 AURORA

Aprilstraat 105
1335 BL Almere
Buiten 2

11 DE KLAVERWEIDE

Rietmeent 136
1357 CM Almere
Haven

12 DE OLIJFBOM

Bongerdstraat 2
1326 AB Almere
Stad 1/Stad Oost

25 DE DELTA

Hoornstraat 1
1324 SH Almere
Stedenwijk/Stad West

NEO

NEO-onderwijs is bedoeld voor zelfstandig werkende hoogbegaafde kinderen (groep 3 t/m 8) die binnen de reguliere school geen passend onderwijs kunnen krijgen.

1 DE COLUMBUS

Marco Poloroute 56
1363 LA Almere
Poort

2 DE ONTDEKKING

Kraaiennest 6
1319 DA Almere
Stad 2/Stad West

7 DE FLIERFLUITER

Bosgouw 235
1352 GW Almere
Haven

19 DE KRING

Wipmolenweg 50
1333 GS Almere
Buiten 1

△ PASSEND ONDERWIJS ALMERE

Bezoekadres
Grote Markt 2-1
1315 JG Almere
Postadres
Postbus 10130
1301 AC Almere
T 036 76 70 200
E info@passendonderwijs-almere.nl
www.passendonderwijs-almere.nl

Almeerse
leerlingen in het
basisonderwijs
volgen in
Almere het
onderwijs dat
bij hen past.

Heeft uw kind/uw leerling extra ondersteuning nodig op school?

Er zijn altijd leerlingen waarvoor een vorm van (voortgezet) speciaal (basis) onderwijs tijdelijk beter aansluit. Wat de best passende onderwijsplek is wordt door school, ouders en de nieuwe school zelf geregeld. Zij overleggen daarover gezamenlijk.

△ Het steunpunt Toeleiding is bereikbaar voor vragen van ouders en scholen:
E steunpunt@passendonderwijs-almere.nl
T 036 76 70 200

TEAMS

Door de samenstelling van het team heeft ieder team een mix van specialisaties waaronder ZML, ASS, LZK, TOS, meer- en hoogbegaafd, motoriek, groepsdynamica en gedrag. Naast het bieden van ondersteuning op de verschillende niveaus is Passend Onderwijs Almere een netwerkorganisatie waar kennisdeling centraal staat.

HET TEAM BESTAAT UIT

- Orthopedagoog/psycholoog die inzetbaar is voor consultatie en afstemming, deelname aan zorgteam, ondersteuning en onderzoek. Zij zijn ook eerste deskundige bij toeleidingstrajecten.
- Begeleiders onderwijs zijn inzetbaar voor observatie en ondersteuning aan leerkrachten/docenten/groep.

- Deskundigen in het team beantwoorden meer specifieke en specialistische vragen van de scholen.
- Adviseur begeleiding onderwijs. Zij zijn stadbreed inzetbaar als expert die analyse en ondersteuning kan bieden op team- en schoolniveau.

TEAMLEIDERS

Stadsdeel Buiten:	Fenna Smit
Stadsdeel Haven/Poort:	Hermien Naber
Stadsdeel Oost:	Fenna Smit
Stadsdeel West:	Judith Kooiker
Voortgezet Onderwijs:	Henriet Speth
Toeleiding:	Brechtje Dantuma

passend
LONDERWIJS
almere

Voortgezet speciaal onderwijs (VSO)

VSO is de afkorting van Voortgezet Speciaal Onderwijs. Op VSO-scholen is specifieke aandacht voor specialistische of intensieve begeleiding van leerlingen. De klassen in het VSO zijn kleiner en er is meer specialistische kennis aanwezig. VSO heeft een aanbod op: - moeilijk lerende kinderen (MLK), kinderen met een ernstige meervoudige beperking, kinderen die langdurig ziek zijn (LZK) en kinderen met fysieke beperkingen (LG) - kinderen met een gedragsstoornis en/of psychiatrische problematiek

7 VSO Aventurijn

Marathonlaan 13
1318 ED Almere

2 VSO Nautilus Locatie Lierstraat

Lierstraat 17 - vmbo-b/k
1312 JZ Almere

4 VSO Nautilus Locatie Radioweg

Radioweg 35 - vmbo-tl en vmbo-b/k
1324 KW Almere

8 VSO Nautilus Locatie Paul Kleestraat

Paul Kleestraat 35 - vmbo-tl
1328 HC Almere

1 VSO Nautilus Locatie Operetteweg

Operetteweg 96 - havo/vwo
1323 VE Almere

PrO Almere

PrO is de afkorting van Praktijk Onderwijs. Het doel van het onderwijs op scholen voor praktijkonderwijs is: de leerlingen voorbereiden op een zelfstandig bestaan in de maatschappij. Aan alles wat je kunt tegenkomen in de praktijk van het wonen, werken en de vrije tijd en burgerschap, wordt op scholen voor praktijkonderwijs aandacht besteed.

10 Locatie Koningsbelstraat

Koningsbelstraat 4
1329 AL Almere

12 Locatie TomPoesstraat

Tom Poesstraat 2
1336 AE Almere

3 Locatie Bachweg

J.S. Bachweg 7
1323 BA Almere

Het Taalcentrum VO

Het Taalcentrum Almere is een school voor leerlingen die de Nederlandse taal niet of onvoldoende spreken en begrijpen. Dat kunnen nieuwkomers zijn, dus leerlingen die nog maar kort in Nederland zijn. Dit kunnen ook leerlingen zijn die in Nederland zijn geboren, maar niet Nederlands zijn opgevoed. Het Taalcentrum helpt deze leerlingen de Nederlandse taal te verwerven tot een niveau dat nodig is om succes te kunnen hebben in het regulier onderwijs.

11 Taalcentrum VO

Asterstraat 41
1338 WS Almere

5 Taalcentrum VO

Walt Disneyplantsoen 88
1325 SX Almere

13 Ondersteuningslokaal

MAYO Park Lyceum
Bunuellaan 4, 1325 PL Almere

Het Park Lyceum biedt begeleiding voor mavo-leerlingen met een autisme spectrum stoornis (ASS) of leerlingen met vergelijkbare ondersteuningsbehoefte, die potentie hebben om een regulier diploma te halen, maar zonder die specifieke begeleiding dreigen uit te vallen.

OPDC-Almere

Het Ortho Pedagogisch Didactisch Centrum is een VMBO-school voor leerlingen die leerachterstanden hebben gecombineerd met wat anders waardoor het leren niet altijd lukt. Bijvoorbeeld een gebrek aan zelfvertrouwen, concentratie, moeite met plannen, dyslexie of moeite met contact maken met anderen. Het OPDC-Almere is een tussenstap naar een grote voortgezet onderwijschool. Na één of twee jaar kan de leerling doorstromen naar één van de VMBO-scholen. Dit betekent dat op het OPDC-Almere geen diploma behaald kan worden.

6 OPDC-Almere

Discuslaan 3
1318 EJ Almere

KLASS (OPDC)

KLASS is voor leerlingen met (kenmerken van) ASS die de stap van PO naar regulier VO niet kunnen maken. Zij zijn gebaat bij lessen met een vaste structuur en docenten met kennis van ASS en de invloed daarvan op leren. Zij starten in één lokaal met vier docenten en gaan via tussenstappen naar een OPDC-klas met als doel doorstromen naar een VO-school.

6 OPDC-KLASS

Heeft uw kind/uw leerling extra ondersteuning nodig op school?

Er zijn altijd leerlingen waarvoor een vorm van (voortgezet) speciaal (basis) onderwijs tijdelijk beter aansluit. Wat de best passende onderwijsplek is wordt door school, ouders en de nieuwe school vaak in overleg met het Samenwerkingsverband Passend Onderwijs Almere zelf geregeld. Zij overleggen daarover gezamenlijk.

▲ Het steunpunt Toeleiding is bereikbaar voor vragen van ouders en scholen:
E steunpunt@passendonderwijs-almere.nl
T 036 76 70 200

9 ovc

Tussenvoorziening (waarvoor de trajectbegeleiding te licht is) in de vorm van een structuurklas voor havo of vwo-leerlingen uit leerjaar 1 of 2 met ASS, ASS-gerelateerde problematiek, angstproblemen en/of andere internaliserende klachten). Het arrangement is een tweejarige schakel tussen basisonderwijs/special basisonderwijs en het regulier voortgezet onderwijs. De begeleiding is systematisch, volgens de principes van HGW

Arrangement ASS

Het Oostvaarders College (OVC) biedt trajectbegeleiding voor havo, vwo leerlingen met een autisme spectrum stoornis (ASS) of leerlingen met vergelijkbare ondersteuningsbehoefte, die potentie hebben om een regulier diploma te halen, maar zonder die specifieke begeleiding dreigen uit te vallen.

9 Oostvaarders College (OVC)

A. Boekenweg 3
1333 VD Almere

passend
ONDERWIJS
almere

Almeerse leerlingen in het voortgezet onderwijs volgen in Almere het onderwijs dat bij hen past.

TEAMS

Door de samenstelling van het team heeft ieder team een mix van specialisaties waaronder ZML, ASS, LZK, TOS, meer- en hoogbegaafd, motoriek, groepsdynamica en gedrag. Naast het bieden van ondersteuning op de verschillende niveaus is Passend Onderwijs Almere een netwerkorganisatie waar kennisdeling centraal staat.

HET VO TEAM BESTAAT UIT

- Begeleiders onderwijs zijn inzetbaar voor observatie en ondersteuning aan leerkrachten/docenten/groep.
- Deskundigen in het team beantwoorden meer specifieke en specialistische vragen van de scholen.

- Adviseur begeleiding onderwijs. Zij zijn stadbreed inzetbaar als expert die analyse en ondersteuning kan bieden op team- en schoolniveau.

TEAMLEIDERS

Stadsdeel Buiten:	Fenna Smit
Stadsdeel Haven/Poort:	Hermien Naber
Stadsdeel Oost:	Fenna Smit
Stadsdeel West:	Judith Kooiker
Voortgezet Onderwijs:	Henriet Speth
Toeleiding:	Brechtje Dantuma

▲ PASSEND ONDERWIJS ALMERE

Bezoekadres
Grote Markt 2-1
1315 JG Almere
Postadres
Postbus 10130
1301 AC Almere
T 036 76 70 200
E info@passendonderwijs-almere.nl
www.passendonderwijs-almere.nl

CANON sociaal werk

Deze *Canon speciaal & passend onderwijs* staat niet op zichzelf. Ze maakt deel uit van een historisch project dat in 2007 van start is gegaan met het online brengen van de *Canon sociaal werk* (www.canonsociaalwerk.eu). Dit digitale platform wil de geschiedenis van het werk van sociale professionals en betrokken burgers voor het voetlicht halen omdat deze steeds verder naar de achtergrond dreigde te verdwijnen.

Het gevolg was dat in de sociale sector het professionele ambacht los dreigde te raken van tradities en een al te gemakkelijke prooi werd van technocratische redeneringen. Het Canon Sociaal Werk-project probeert deze tendens te keren. En niet zonder succes. Inmiddels zijn er 22 specifieke Canons en zo'n zeshonderd vensters raadpleegbaar en wordt de site jaarlijks met meer dan een half miljoen bezoeken vereerd. Van meerdere Canons

zijn in hoge oplages boekedities verschenen. Deze uitgave is de zevende in deze reeks en de eerste die inzoomt op een lokale geschiedenis. Met dit alles hoopt de redactie de intellectuele grondstof te leveren voor een devies van Marie Kamphuis, één van de inspiratiebronnen van de Canon sociaal werk: 'Men ziet van de toekomst evenveel als het inzicht in het verleden reikt.'

Colofon

Canon speciaal & passend onderwijs Almere is een uitgave van de Vereniging Canon sociaal werk in samenwerking met Coöperatie Passend Onderwijs Almere (POA) ter gelegenheid van het tienjarig bestaan van de Stichting Almere Speciaal (SAS).

ISBN 978-90-819819-6-5
NUR 130

De uitgever heeft waar mogelijk geprobeerd het copyright van de afbeeldingen te achterhalen en te eerbiedigen. De uitgever nodigt iedereen uit die meent dat het copyright is geschonden met hem contact op te nemen.

© 2020 | Vereniging Canon sociaal werk / Coöperatie Passend Onderwijs Almere (POA)

Op de tekst rust copyright. Maar het is juist de bedoeling dat de teksten door zoveel mogelijk mensen worden gelezen en verspreid. Daarom gelden voor de teksten uit deze publicatie de richtlijnen van Creative Commons, die erop gericht zijn kennis en informatie zoveel mogelijk te delen. Zie: creativecommons.nl.

Redactie en productie:

Laura de Adelhart Toorop (POA) en Jos van der Lans (Canon)

Met medewerking van:

Henny van der Berg, Maud Beurskens, Wilma Bonnee, Patricia Duijn, Meindert Eijgenstein, Harrie Evers, Jacqueline Geelkerken, Anita Gelmers-Groen, Magda van der Heijden, Monique Herben, Jannie Lammers, Hye Jin Pet, Ruud Pet, Wati van Royen, Carine Slots, Odette van Veen, Hetty Vlug, Harm Wildenberg

Centrale redactie Canon Sociaal Werk:

Sonja Appelman, Dries Claessens, Suzanne Hautvast, Johan Gortworst, Jos van der Lans, Jan Steyaert, Wim Verzelen

Algemene redactie Canon speciaal & passend onderwijs:

Jacques Dane, Dorien Graas, Jos van der Lans, Teun Post

Fotografie

Ada Nieuwendijk: p. 1, 34, 41, 45
André Ruigrok: p. 12
Rolf Hendriks/Interaxxie: p. 56
Dorien Vlug: p. 6, 28, 35, 41, 43, 49, 54

Vormgeving:

Van Rosmalen & Schenk, Amsterdam

Drukwerk:

Quantes Drukkerij Den Haag

Centrale website:

www.canonsociaalwerk.eu

Prijs losse exemplaren:

€ 15,00 (exclusief verzendkosten)

Bestelwijze:

Per email: info@canonsociaalwerk.eu
Rechtstreeks bestellen door € 15,00 over te maken op IBAN: NL25 TRIO 0254 4461 08, ten name van Vereniging Canon Sociaal Werk, Amsterdam onder vermelding van naam, adres en 'Canon Almere'. De opbrengst gaat naar de Stichting Alkind (zie p.32).

Contact:

Vereniging Canon sociaal werk, Feike de Boerlaan 31, 1019 KS, tel.: 020 4194657, info@canonsociaalwerk.eu

Coöperatie Passend Onderwijs Almere (POA), Grote Markt 2, 1315 JG Almere, tel.: 036 7670200, info@passendonderwijs-almere.nl